

Vedtatte Uttalelser

Fylkesårsmøtet 2023

Innhold

1. Ren og rimelig kraft skal komme hele landet til gode	2
2. Samferdsel	4
3. Matproduksjon i en ny tid	6
4. Fremtidens havbruksnæring	7
5. Fosensaken	9
6. Et kollektivløft for Trøndelag og Trondheim	10
7. Nok ansatte i barnehagen gjennom hele dagen	12
8. Norge trenger mer felleseid natur	13
9. Livet som student	13
10. Hele folket i arbeid	15
11. Trygghet i fellesskapet	16
12. Oppvekstreformen	17
13. Eldre	18
14. Foreldrepermisjon	19
15. Strømming av barneidretten	20
16. Finansiering av flercampus	20
17. Marin forsøpling	22
18. Oppryddingen ved nedlagte gruver	22
19. Skjevdeling av statlige kulturmidler	23
20. Norsk språk er under press	23
21. Yrkesskadeerstatning ved trening og øvelser pålagt av arbeidsgiver i kriminalomsorgen	24
21. Driftsstøtte til Nasjonalforeningen for folkehelsen	24
22. Fredete kulturminner	25
23. Opprydding ved gruver	26
24. Autonome våpensystemer	27
25. Sykmelding med sorg som årsak	27
26. Omvendt voldsalarm	27
27. Administrasjonsbyen Steinkjer og fylkeshovedstaden Trondheim	28
28. En bedre CO2-kompensasjonsordning	29
29. En mer praktisk skole	30

30.	Tidspunkt for skolestart og et nytt opptakssystem.....	31
31.	En ledende likestillings- og inkluderingsbevegelse.....	32
32.	Internasjonal solidaritet i en usikker verden.....	34
33.	Vår felles helsetjeneste.....	38
34.	Bærekraftige byer, tettsteder, og bygdesamfunn.....	39
Oversendelsesforslag		Feil! Bokmerke er ikke definert.

1. Ren og rimelig kraft skal komme hele landet til gode

«Norge har og skal ha full nasjonal råderett over kraftpolitikken. Vi bestemmer hva som skal bygges, og hvor det skal bygges. Tilgang til rikelig med ren og rimelig kraft skal komme industrien i hele landet til gode.»

Slik formulerer Arbeiderpartiet vår kraftpolitikk på APs hjemmesider, og Trøndelag Arbeiderparti gir sin tilslutning til dette. I 2022 vedtok årsmøtet en lengre uttalelse “Strøm - et nasjonalt fellesgode”. Der var et av kravene en større politisk styring over kraftmarkedet samt større satsing på nye energiformer og energieffektivisering. Trøndelag Arbeiderparti mener fortsatt vi har en krevende situasjon for å finne fremtidens løsninger som bidrar til industriutvikling og nye arbeidsplasser, samtidig som vi sikrer befolkning og næringsliv forutsigbare energipriser.

Norge har en åpen økonomi og er helt avhengig av eksport til Europa, i tillegg er Norge en stor energinasjon som eksporterer store mengder energi i form av olje og gass. Olje og gasseksport står for ca halvparten av statens inntekter og gjennom norsk gasseksport har Norge vært en viktig bidragsyter for å holde hjulene i gang i Europa slik at ikke Putin skal lykkes med sin strategi i å splitte Europa på grunn av mangel på energi. Krigen i Ukraina har medført knapphet på energi og økte priser i Europa, dette har vi også fått merke i Norge. Gjennom utenlandskablene smitter disse prisene over på Norge. Dermed blir europeiske priser avgjørende også for prisen her hjemme, særlig i Sør-Norge. De høye prisene skaper store økonomiske problemer for både folk og bedrifter. Regjeringen har svart med en omfattende støttepakke, og har lagt frem forslag til en utvidet strømstøtteordning for både husstander og bedrifter. Det legges også til rette for langsiktige kraftkontrakter med stabile priser for næringslivet. Det er bra, og har vår støtte.

I tillegg til disse tiltakene må vi gjøre mer. Trøndelag Arbeiderparti mener at vi må holde fast på at ren og rimelig strøm skal være et gode for befolkningen i Norge og et konkurransefortrinn for bedriftene. Vi skal derfor ha som mål at Norge har lavere strømpriser enn i Europa.

Norge er en energinasjon med kraft som en avgjørende del av vår felles infrastruktur, og denne må utvikles videre. Vi er helt avhengig av mer kraft skal vi lykkes med våre klimamål og vårt ønske om å utvikle ny grønn industri. Dette må skje ved at Staten tar en styrende rolle. Både på hvordan kraften skal brukes fremover og hvordan vi skal sikre nok kraft. Trøndelag Arbeiderparti mener blant annet at det må på plass et forbud mot

næringsvirksomhet som driver produksjon av kryptovaluta, "kryptofabrikker," i Norge og at elektrifisering av sokkelen skal skje på en måte som utløser ny kraftproduksjon, som havvind, slik at det ikke svekker tilgangen på strøm til andre prosjekter.

Det må også utvikles en helhetlig plan og strategi for energiøkonomisering, rehabilitering og miljømessig utvikling av vannkraftanlegg tilpasset klimaendringene, samt utvikling av alle de nye teknologiene innen biodrivstoff, jordvarme, solkraft på bygg og utbygging av nett fram mot 2030 som svarer på Norges kraftbehov. Havvind vil bidra, men ikke før på lengre sikt. Frem mot 2030 vil det kreves utbygging av landbasert kraftproduksjon i et høyt tempo der alle relevante teknologier må tas i bruk. I praksis må det bygges ut ny vindkraft og solkraft samtidig som vi må få enda mer ut av den fantastiske ressursen Norge har i vannkraften. Dette må gjøres med enda sterkere lokal forankring enn tidligere. Det må åpnes for utbygging av små- og mellomstore vassdrag også der verneplaner må utfordres og spesielt der hvor det er behov for et forsterket vern mot flom som f.eks Verdalsvassdraget.

Kjernekraft er en viktig bidragsyter til utslippsfri kraftproduksjon i Europa. Men både sosial aksept og kostnader er en tilbakevendende utfordring for kjernekraft, også i land med lang erfaring. Bygging av ny kjernekraft tar uansett lang tid, og neste generasjons modulære anlegg er foreløpig kun på piloteringsstadiet. Norge bør i første omgang prioritere å utvikle og forsere sine fortrinn i andre energiformer og heller følge med på utviklingen i kjernekraft bla det som skjer på fusjonskjernekraft, samt vedlikeholde den kompetansen vi har innen nedstenging av anlegg og håndtering av avfall gjennom miljøet rundt Institutt for energiteknikk (IFE).

Rammebetingelser må legges til rette slik at det blir attraktivt å investere i norsk fornybar kraftproduksjon både for storskala produksjon og for lokal produksjon på næringsbygg og boliger. Prosjekter må utvikles raskt, tidsbruk fra konsesjonsbehandling til utbygging må kraftig reduseres.

Trøndelag Arbeiderparti mener i tillegg at Energikommisjonen som la fram sin innstilling 1. februar har en rekke forslag til energiøkonomisering og til å utvikle mer fornybar energi. I tillegg har partiets eget energiutvalg fremmet en rekke forslag som Trøndelag Arbeiderparti støtter opp om. Men de besvarer ikke det mest akutte spørsmålet, hvordan vi skal sikre lave priser i en situasjon hvor det er fri handel gjennom utenlandskablene og prissetting gjennom kraftbørsen. Det er likevel gledelig at energikommisjonen mener at regjeringens varslede utredning må se nærmere på dette.

EU er nå i gang med å vurdere endringer i kraftmarkedene som i større grad frikobler gassprisen fra kraftprisen. Norge må bidra aktivt inn for å ivareta norske interesser i det pågående arbeidet og samtidig gjøre et selvstendig arbeid for å se på andre mulige modeller for prisdannelsen innenfor handlingsrommet i EØS-avtalen. Vi må ha en politisk regulering av utenlandshandelen med strøm slik at vannkraften og vår energirikdom, og ikke minst flerårsmagasinene, disponeres til det beste for norske forbrukere og norsk næringsliv. Det nordiske kraftsamarbeidet kommer også fortsatt til å være svært viktig.

2. Samferdsel

Distriktspolitikk – vegfinansiering

Trøndelag Arbeiderparti viser til at regjeringen er i gang med forarbeidet til en ny nasjonal transportplan som skal vedtas endelig neste år (2024). Hurdalsplattformen vil være førende for en omfordeling av samferdselsmidlene slik at en betydelig større andel av nasjonale vegmidler må gå til fylkesveg.

Årsmøtet er fornøyd med de prioriteringene regjeringen har gjort når det gjelder flytilbudet i distriktet og FOT-anbud, og grepet med reduksjon av fergetakster.

Trøndelag Arbeiderparti vil spesielt peke på viktigheten av at regionens prioriteringer bestemmer innholdet i neste NPT (Nasjonal Transportplan), og at planen blir fulgt opp med nok penger. Det skjedde ikke sist, og Trøndelag står uten realisering av de løftene forrige regjering kom med i sin NTP. Som eksempel kan nevnes full elektrifisering av Trønder- og Meråkerbanen, Godsterminal på Torgård, eller ferdig vei mellom Trondheim og Berkåk innen 2023.

Trøndelag Arbeiderparti viser til Hurdalsplattformen og er enig i at det må utarbeides en forpliktende plan på infrastruktur mellom stat og fylke, hvor staten tar et større økonomisk ansvar for fylkesveiene for å sørge for at distriktenes behov for fremkommelighet, bosetting, vekst og utvikling blir ivaretatt.

Dagens ordning hvor nye vegprosjekt blir finansiert av bilistene gjennom bompenger må endres, og gjøres mer rettferdig. Det er et problem at distriktene hvor befolkningstettheten er lavere ikke har samme grunnlag for bompengefinansierte prosjekter om de vil ha ny veg.

Vi må føre en politikk som i større grad demmer opp mot sentraliseringen også på samferdselsområdet. Distriktene tappes for ressurser og skoler, barnehager og butikker forsvinner. Det er grunn til bekymring.

I tillegg ser vi at presset øker inn mot byene. Arealproblemer og andre utfordringer vokser der og fortsetter dagens utvikling viser beregninger at om 80 år bor det én million flere innbyggere i en by. Forrige regjeringes vegpolitikk forsterker effektene.

Sentraliseringen øker og husprisene i byene skyter fart. I distriktene er det motsatt og forskjellene vil fortsette å øke. Hele Norge taper på en slik utvikling.

Langnesberga på E6 i Snåsa, må sikres mot ras

De nye planene for omlegging av E6 videre nordover er regulert og vedtatt. Arbeidet med tunnel forbi Langnesberga skulle egentlig kommet i gang i 2018, siden er det utsatt til 2023 og nå utsatt igjen. Dette åpner for en mulighet til å revurdere den traseen som er valgt, da denne ikke tar høyde for å utbedre flaskehalsen Vegsetbakken. Hver vinter utgjør trailere og vogntog et stort trafikksikkerhetsproblem når de blir stående og sperre vegbanen. I den planen som foreligger kommer tunnellopet såpass langt ned i bakken, på nivå med dagens kryss, og nedenfor de vanskelige svingene lenger opp i bakken.

Transport av gods, fra vei til sjø og bane

Riksrevisjonen uttalte i 2018: «Målet om å overføre godstransport over lange avstander fra vei til sjø og jernbane er ikke fulgt opp med aktiv styring og effektive tiltak». Fortsatt er det mye jobb å gjøre her. Regjeringen varslet en satsing på tiltak innen kyst, havn og farled i Hurdalsplattformen.

Rørosbanen ligger nærmest klar, med stor kapasitet og kan tas i bruk for mer gods- og persontransport. Det er nødvendig med nye kryssingsspor for å få bedre utnyttelse av den allerede eksisterende infrastrukturen, og ikke minst på lang sikt elektrifisering som vil føre til betydelig reduserte utslipp samt muligheten for å bruke norsk jernbanemateriell langt mer fleksibelt.

Trøndelag Arbeiderparti mener det må bli bedre infrastruktur langs kyst og ikke minst på bane. Det må komme tiltak som virker og blir brukt, slik at godsoverføring fra landevei til sjø og bane blir realiteter. Transport på sjø og spesielt på bane må løftes i ny NTP.

Infrastruktur ved et utvidet NATO

En utvidelse av NATO med Sverige og Finland vil gjøre Trøndelag enda mer sentralt plassert for alliert bistand. Det vil være behov for å utbedre viktig infrastruktur for å møte dette. Spesielt i og langs Trondheimsfjorden og kysten langs Trøndelag vil det bli viktig. Krittisk havneinfrastruktur må rustes opp både i Trondheimsfjorden og Namsenfjorden. Meråkerbanen fra Stjørdal til Østersund og E14 fra Stjørdal til grensen må forsterkes sammen med Fv17 mellom Steinkjer og Namsos. Trøndelag er vertskap for Norges kampflybase og både vei og transporttilbudet til Fosen må styrkes.

Det må sees på støtte fra NATO og EU for utbygging av denne infrastrukturen og om det kan inngå i et forsvarsinfrastrukturfond som ledd i å nå NATOs mål om 2% av BNP til Forsvar.

Samtidig med NATO-utvidelsen bør det også sees på bedre samordning av Politiet, Statens Vegvesen og Tollvesenet med etablering av en felles kontrollstasjon.

Trøndelag Arbeiderparti mener:

- Staten må ta et større økonomisk ansvar for fylkesveiene for å sørge for at distriktenes behov for fremkommelighet, bosetting, vekst og utvikling blir ivarettatt.
- Langnesberga på E6 i Snåsa, må sikres mot ras snarest.
- Planlegging av E6 mellom Steinkjer og Grong må gjennomgås, slik at planene blir i tråd med faktiske forhold og dagens standarder. Strekningen må prioriteres høyt på NTP.
- at det støttes opp om et lokalt utredningsarbeid om bro over Stjørnfjorden og Trondheimsfjorden.
- At elektrifiseringa av Trønderbanen blir fullført til Steinkjer.
- At arbeidet med to tog i timen blir realisert
- At gjenstående dieselstrekninger som Røros og Nordlandsbanen blir gjort utslippsfri.

- At det må på plass en egen Innherredspendel på Trønderbanen mellom Stjørdal og Steinkjer.
- At det må på plass et lokaltog for Trondheimsregionen som går mellom Melhus og Stjørdal med avganger hvert kvarter
- At vi må øke antallet avganger på Dovrebanen og utvide togtilbudet fra Røros og nordover

3. Matproduksjon i en ny tid

Norge er avhengig av en omfattende samhandling med flere deler av verden for å kunne sørge for nok mat til egen befolkning. Vi må ta grep for å redusere vår avhengighet, og utnytte ressursene i det norske jordbruket enda bedre. På norske ressurser kan vi bli vesentlig mer selvforsynt. I Hurdalsplattformen er det målsatt at vi skal komme opp på 50% innen 2026.

Utfordringen i dagens landbruk er at det blir stadig færre som går inn i næringa og bidrar til å holde jorda i hevd. 13,3% av norsk landbruksareal er ikke i bruk i dag, noe som tilsvarer 1,6 millioner dekar. Kun 3% av Norges landareal er dyrket mark, men hele 45 % av landarealet er godt beite som er velegnet til produksjon av både melk og sunt og godt kjøtt. Derfor er det viktig å sikre både matjord og beiter mot nedbygging, og at vi rekrutterer folk til å holde jordressursene i hevd. Tilgangen til utmarksbeitene må sikres gjennom en forsvarlig rovviltpolitikk og en helhetlig arealpolitikk som ivaretar beitearealet.

Skal vi rekruttere til næringa, må lønnsomheten i landbruket opp. Gryttenrapporten, NOU2022:14, viste at bonden ikke tjener penger på landbruket, men på å arbeide utenom gården. Skal man ha markedsmessig lik avkastning på investert kapital, må man effektivisere med 43%. Dette effektivitetskravet er umulig og vil kun bidra til å sentralisere og å legge ned gårdsbruk over hele landet.

Vi blir flere mennesker og flere munnar å mette både i Norge og i verden ellers. Arbeiderpartiet mener at landbruksproduksjonen i Norge må øke i takt med befolkningsutviklingen, og vi må ta ansvar for å nå målet om 50 % selvforsyning innen 2026. Det ligger godt til rette for å øke planteproduksjon direkte til menneskelig konsum i Norge. Matkorn og proteinvekster er det enkleste å lykkes med. Potet og grønnsaker likeså, men sammen med frukt og bær har disse et svakt tollvern.

Skal vi ta vare på hele verdikjeden, fra jord til bord i Trøndelag, er det først og fremst viktigst å gjøre det mer lønnsomt for bonden uavhengig av bruksstørrelsen å produsere mat i distriktet. God lokalprodusert mat blir stadig mer populært, og folket vil ha levende distrikter og velstelte kulturlandskap. Landsdekkende samvirkeorganisasjoner sikrer lik pris til produsenter, og setter landbruket i stand til å levere trygg og fersk mat gjennom hele året. Arbeiderpartiet vil jobbe for å forsterke satsingen på landbruk i hele landet.

Sentraliseringen av arbeidsplasser som mer eller mindre direkte er koblet mot landbruket i regionen er ikke en ønsket utvikling. Spesielt kan sentraliseringen av lager og grossistleddet til matvarekjedene utgjøre en trussel for distriktsarbeidsplasser med store

ringvirkninger utover de direkte arbeidsplassene på lagrene. Eksempel er grønnsaksproduksjonen. Det er en produksjon som er 100% kontraktsbasert og bortimot uten markedsregulering. Disse kontraktene er stort sett basert på årsavtaler. Det må føres en politikk som snur denne utviklinga og det må utredes hvordan makt- og ressursforholdene i landbruket kan fordeles bedre mellom de store matvarekjedene og produsentene.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- kreve en tidfestet jevnstillingsplan på nytt og riktig tallgrunnlag som gir bonden ei inntekt som gjennomsnittlig lønnsinntaker innen 2026
- umiddelbart starte arbeidet med å lage en plan for å nå 50 % sjølforsyning jf. målsettinga i Hurdalsplattformen innen 2026.
- at det opprettes et beredskapslager av korn i Norge.
- kjempe for distriktslandbruket og ivareta næringas behov for arealer.
- at det legges til rette for et aktivt og bærekraftig lønnsomt landbruk over hele landet, og at langsiktige og forutsigbare rammebetingelser prioriteres.
- at det legges til rette for at verdiskapingspotensialet for lokal- og økologisk mat skal kunne tas ut.
- ha et primærledd med markedsregulering og mottaksplikt
- føre en landbrukspolitikk basert på: et styrka importvern, eiendomslovgivning, markedsregulering og jordbruksavtalen.
- være tydelig på at kompetanse og FoU må prioriteres, da dette er av stor betydning for konkurransekraften til både primærnæringa og næringsmiddelindustrien.
- at mattrygghet, dyrehelse og dyrevelferd skal fortsette å være vårt fremste konkurransefortrinn.
- at investeringsvirkemidlene styrkes for å sikre rekruttering og videre drift. Midlene må innrettes slik at de ikke virker strukturdrivende, men stimulerer til investeringer tilpasset ressursgrunnlaget på gården.
- jobbe for gode velferdsordninger som er viktig for rekruttering til næringa og for likestilling.

4. Fremtidens havbruksnæring

Havbruksnæringen er i dag Norges nest største eksportnæring. Trøndelag er en av landets største havbruksregioner og står for mellom 20-25 % av den norske produksjonen av oppdrettslaks. I tillegg til den betydelige verdiskapingen knyttet til produksjon av laks, skaper havbruksnæringen store ringvirkninger i tilknyttede næringer. Næringen har bidratt til å gi distriktene på kysten og deler av innlandet i Trøndelag betydelig vekst og optimisme de siste tiårene.

Den globale etterspørselen etter laks har i en årrekke vært sterk og økende, mens tilbudssiden ikke har kommet etter med tilstrekkelige volumer. Dette har gitt historisk sterke marginer i norsk oppdrettsnæring, noe som har gjort det til en robust næring som investerer i ny teknologi og nye løsninger. Dette er en enormt kapitalkrevende næring, som er en sterk motor i næringslivet i Trøndelag. Trøndelag Arbeiderparti mener det derfor er av stor betydning at næringen ikke mister denne utviklingskraften og viljen til å investere.

Trøndelag Arbeiderparti står fast på at verdiskapinga fra havbruksnæringa skal doubles innen 2030 og har derfor forståelse for den store usikkerheten som nå er i næringa på bakgrunn av innretningen i forslaget om grunnrenteskatt fra regjeringen som er lagt ut på høring.

Grunnrente er betegnelsen på en ekstraordinær avkastning, det vil si en avkastning utover normalavkastning, som oppstår fordi man utnytter en naturressurs/knapphetsgode. I NOU 1992:34 Skatt på kraftforetak formulerer det såkalte Rødseth-utvalget dette slik for vannkraftverk:

"Den kapitalavkastning utover avkastningen i andre næringer som oppstår fordi det er gitt tilgang på utbyggbare vassdrag, kalles grunnrente."

I statsbudsjettet for 2021 – med henvisning til Kraftskatteutvalget (NOU 2019:16) – brukes en tilsvarende formulering:

"Grunnrenten er definert som den inntekten som stammer fra å utnytte en naturressurs som blir igjen etter at alle nødvendige innsatsfaktorer har fått sin markedsmessige avlønning."

Trøndelag Arbeiderparti vil peke på at havbruksnæringa ikke er direkte sammenlignbar med olje- og gassindustrien eller kraftbransjen som har grunnrentebeskatning i dag.

Likevel mener Trøndelag Arbeiderparti det er grunnlag for å si at havbruksnæringen benytter seg av en fellesskapsressurs som er begrenset av konsesjoner, høster ekstraordinær avkastning ut over normalavkastning og dermed kan være i posisjon for grunnrente, slik den er definert.

Forslaget til grunnrentebeskatning slik innretningen er foreslått kan imidlertid ikke støttes.

Det er spesielt hele normprissystemet som er utfordrende. Dette gjelder spesielt hvordan forslaget foreslår å bruke NASDAQ-priser på laks av den beste kvaliteten som grunnlag/normpris for verdifastsettelse av grunnrenten. Laksenæringen inngår kontrakter med fastpriser. Hvis kontraktsprisen er lavere enn NASDAQ-prisen vil det si at selskapene skal betale skatt av penger de ikke tjener. Innretningen som er foreslått vil derfor slå uheldig ut og vil medføre en verdifastsettelse basert på en pris langt høyere enn faktiske priser for selskapene. Dette gjelder da i særlig grad for langsiktige kontrakter til bearbeiding av laks på land i Norge.

Trøndelag Arbeiderparti merker seg finansministerens brev til Stortinget 5.12 der finansministeren slår fast at det for 2023 skal være faktiske priser som er grunnlaget for beskatning og at selskapene må legge frem dokumentasjon på reell prising for et nyetablert normpriseråd. Om skisserte modell blir innført etter høringen og behandling i Stortinget, er dette en ordning for verdifastsettelse som bør ligge til grunn for grunnrentebeskatningen også utover 2023.

Det er verdt å merke seg at det på Færøyene nyttiggjøres en annen modell for innhenting av grunnrenten. Denne modellen hensyntar produksjonskostnader og variasjoner i pris. Modellen er også implementert på Island. Denne modellen bør også bli utredet og vurdert før oversendelse til Stortinget.

Det har kommet innspill fra næringen om at det beregnede provenyet for 2024 kan ivaretas gjennom en midlertidig økning av produksjonsavgiften i 2023 – i påvente av vedtak i Stortinget om endelig modell. En utvikling av produksjonsavgiften til å ivareta skatteprovenyet kan være en foretrukket modell. Dette må vurderes videre.

Trøndelag Arbeiderparti mener det må gjøres endringer i innretningen av skatten før den innføres og at modellen bør vedtas med et bredt flertall på Stortinget – for å sikre forutsigbarhet på sikt.

Havbruksnæringen gir grunnlag for tunge satsinger innenfor service- og leverandørindustri, og den gir grunnlag for en betydelig innovasjon med internasjonalt potensiale. Denne utviklingen må få fortsette.

Det er viktig at innretninga blir utforma slik at det totale skattetrykket, herunder grunnrenteskatt, produksjonsavgift, naturressursskatt og formueskatt/verdifastsetting av eldre konsesjoner, sørger for at mangfold, norsk eierskap, investeringsevne og økt verdiskaping blir ivaretatt.

Trøndelag Arbeiderparti mener at:

- det er riktig å innføre en grunnrentebeskatning i havbruksnæringa, men forslaget til grunnrentebeskatning slik innretningen er foreslått kan ikke støttes.
- innføring av grunnrenteskatt må gjøres på en måte som ivaretar forutsigbarhet og trygghet for arbeidsplassene og legger til rette for økt bearbeiding av laks i Norge.
- den foreslåtte normprismodellen må endres.
- det må sikres et bredt og forutsigbart flertall på Stortinget, og samtidig ivareta det beregnede provenyet i forslaget.
- innføringen av skatten bør utsettes til etter at den endelige innretningen er vedtatt av Stortinget.
- om det likevel innføres en normprismodell som skissert, kan den ikke være basert på Nasdaq-priser, men en verdifastsettelse basert på faktiske priser.
- den samlede skattebelastningen for næringen blir grundig vurdert og at det sees opp mot skattesatsen på 40%. Det er viktig at fremtidig verdiskaping, vekst og investeringsvilje blir ivaretatt.
- det er viktig at flere investeringer blir fradragsberettiget i sin helhet.
- kommunene spesielt må sikres enda mer stabile og forutsigbare inntekter fra fellesskapet fremover i tillegg til at fylkeskommunene som eier av havbruksforvaltninga og regional utviklingsaktør på tvers av kommunegrenser må få sin del.

5. Fosensaken

Trøndelag Arbeiderparti mener den beklagelsen og innrømmelsen som kom fra det offentlige Norge ved statsministeren og olje- og energiministeren til samene og reindriftsnæringa på Fosen var riktig og viktig. Det er også bra statsministeren har vært ute og vil ha en bedre dialog med reindriftsnæringa og Sametinget. Det er helt

avgjørende for å få til en god og rask prosess videre. Trøndelag Arbeiderparti har tro på at det finnes løsninger i fellesskap her. Det er mye som står spill.

Både til den generelle utviklingen av samfunnet, til trøndersk næringsliv og ikke minst for å nå klimamålsettingene innen 2030 trengs det kraft, og reindrifta er helt avhengig av godt beiteareal for å ha ei bærekraftig reindriftsnæring. Høyesterett har sagt sitt – det er staten som må løse situasjonen som vi nå står i.

Olje- og energidepartementet sammen med landbruks- og matdepartementet må nå følge opp Høyesterettsdommen. De må snarest og i dialog med reindriftsnæringa få på plass et nytt vedtak med flere nye tilfredsstillende avbøtende tiltak slik at det ikke lenger blir en krenkelse av reindriftas rett til å utøve sin kultur på Fosen.

Trøndelag Arbeiderparti mener derfor i respekt for saken at staten og reindrifta må gis tillit til at de nå ser på løsninger og et bredt spekter av ulike avbøtende tiltak slik at vi får en bærekraftig reindriftsnæring før det konkluderes om vindmøllene må rives.

6. Et kollektivløft for Trøndelag og Trondheim

Fremtidens kollektivtilbud i Trøndelag

Trøndelag er et fylke med store avstander hvor de fleste velger å benytte seg av bil for å komme seg fram. Skal vi få flere trønderske innbyggere til å velge bort bilen til fordel for klimavennlige alternativer, må man bedre kollektivtransporten.

Ved å legge til rette for et styrket kollektivtilbud mellom de største byene og regionsentrene vil man både kunne få folk over fra bil til buss og tog, men også gjøre det enklere for unge å komme seg dit de skal.

Trøndelag Arbeiderparti mener toget spiller en helt sentral rolle i kollektivtransporten i Trøndelag og har et stort potensial for å ta en betydelig del av den fremtidige veksten i klimavennlige reiser. Vi må få på plass mer kryssingsspor på Trønderbanen og Dovrebanen for å øke antall avganger og fullføre elektrifiseringen til Steinkjer for økt hastighet og bedre utnyttelse av togmateriell. I tillegg bør vi jobbe for å styrke tilbudet med en egen pendel på Innherred og utvide togtilbudet fra Røros og nordover.

Kollektivtransport trenger ikke nødvendigvis å begrenses til tog, trikk og buss. I større regionsentra og byer vil det være aktuelt med bysykler, el-sparkebykler og bildelingsordninger. I flere kommuner vil det være mer hensiktsmessig med ulike former for flex-tilbud og tilbringertjenester. Å bestille hjem en taxi, minibuss eller lignende som kan ta deg til kollektivknutepunktene for videre transport er både klimavennlig, men ikke minst distriktsvennlig. Det gjør at enda flere kan få et alternativt reisetilbud.

Framtidas kollektivtransport må gjøre det enkelt og overkommelig for folk å velge klimavennlig. Det bør sees på muligheten for at fylkeskommunen kan inngå forpliktende avtaler med kommuner som er villige til å bidra i utvikling av et utvidet mobilitetstilbud i

sin kommune. Dette kan gjelde regionsentre hvor det er mulig å ha f.eks buss, fleksibel transport, bysykler, el-sparkesykkel og bildelingsordninger.

Trøndelag Arbeiderparti mener det også må sees på et kollektivtransport-abonnement hvor man betaler en fast pris i måneden og får fri tilgang på alle former for klimavennlig transport. I én app eller på én nettside bør man kunne finne alle former for klimavennlig transport som kan frakte deg fra A til B. Herunder burde man hatt avtaler med bysykkel, el-sparkesykkel, buss, trikk, tog og båt slik at man, uansett hvor man bor i fylket, kan komme seg dit man vil ved hjelp av et helhetlig mobilitetstilbud i én enkel teknisk løsning.

Sykkel er et fremkomstmiddel som enkelte steder i Trøndelag kan være et fullgodt alternativ til bil om vi legger til rette for det. Trøndelag Arbeiderparti vil jobbe for bygging av sykkelhotell ved de mest trafikkerte kollektivknutepunktene. Her kan man sette fra seg sykkel innendørs slik at sykkel slipper slitasje fra vær og vind, det vil være mulig å lade i tilfelle det er en el-sykkel og det kan være verktøy for enkel service. På denne måten vil det bli attraktivt å sykle til toget, bussen eller båten, i stedet for å kjøre hele veien.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Styrke kollektivtilbudet mellom regionsentrene i Trøndelag
- At busstilbudet skal samsvare med lokale behov, blant annet ved at avganger er på hensiktsmessige tidspunkt som sammenfaller med eventuelle togavganger eller lignende
- Utvide det fleksible transporttilbudet i kommunene; tilbringertjenester eller buss fra utkantene av kommunen til kollektivknutepunkt for tog eller annen kollektivtransport.
- Ha en klimanøytral kollektivtrafikk i Trøndelag innen 2030
- fullføre elektrifiseringen av Trønderbanen til Steinkjer
- Få på plass to tog i timen mellom Steinkjer og Støren
- Jobbe for en egen Innherredspendel på Trønderbanen mellom Stjørdal og Steinkjer.
- Jobbe for et lokaltog for Trondheimsregionen som går mellom Melhus og Stjørdal med avganger hvert kvarter
- Jobbe for å øke antallet avganger på Dovrebanen og utvide togtilbudet fra Røros og nordover
- Se på muligheten for å lage egne mobilitetsavtaler mellom fylkeskommunen og kommuner/regioner i Trøndelag
- Se på et kollektiv/mobilitetsabonnement som gir tilgang til flere mobilitetsløsninger i en og samme løsning til en gunstig pris.
- Jobbe for bygging av sykkelhotell ved de mest trafikkerte kollektivknutepunktene

Billettpriser for vanlige folk

Et premiss for sosialdemokratisk klimapolitikk er at alle skal ha muligheten til å kutte utslipp uavhengig av størrelsen på lommeboken deres. Det å ha et rimelig kollektivtilbud

vil være viktig for å få enda flere, særlig unge, til å velge kollektivt. Det er også viktig at det er de som reiser ofte som skal ha de rimeligste reisene.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Ha et rimelig kollektivtilbud som får flere til å reise kollektivt.
- Se på muligheten for å inkludere lærlinger i gruppen “student” på bussbilletter.

Framtidens kollektivtilbud i Trondheim

Skal vi lykkes med å nå våre klimaambisjoner om å kutte utslippene i Trondheim med 80% innen 2030 må vi også lykkes i jobben med å få flere til å ta klimavennlige reisevalg. I Trondheim har vi et nullvekstmål som sier at veksten i trafikken skal tas gjennom at flere går, sykler eller reiser kollektivt. Personbiltrafikken er ansvarlig for en tredjedel av byens klimagassutslipp. Vi må sørge for at vi har et raskt og rimelig kollektivtilbud, og at det faktisk lønner seg å reise kollektivt.

Kollektivtilbudet er den mest effektive og miljøvennlige transportformen vi har. Derfor må vi bygge ut tilbudet, med flere metrobusslinjer, flere tverrforbindelser, flere busser mellom bydelene, flere kollektivfelt og utrede utvidet trikketilbud. I tillegg må toget ta sin andel av de økte kollektivreisene. Toget kan spille en avgjørende rolle innad i Trondheim mellom Heimdal og Ranheim, men også i Trondheimsregionen mellom Støren og Stjørdal. Trøndelag Arbeiderparti mener vi må få på plass et lokaltog som går hvert kvarter mellom Melhus og Stjørdal.

Fråtidens kollektivtilbud i Trondheim skal være basert på nullutslippsløsninger. Vi må sørge for at alle bussene i Trondheim går på enten elektrisitet eller biodrivstoff, med et mål om at kollektivtrafikken skal være klimanøytral i 2030. Det skal lønne seg å velge miljøvennlig.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Øke antall metrobusslinjer og bygge dedikerte traseer for å styrke fremkommeligheten.
- Forbedre kollektivtilbudet mellom Sørsida, Byåsen og Østbyen med både buss og tog.
- Utrede muligheten for å utvide Gråkallbanen til Sluppen og Nyhavna.
- All kollektivtransport i Trondheim skal være nullutslipp fra 2029.
- Utvide kollektivtilbudet til et mobilitetstilbud med el-sparkesykkel, bysykkel og bildelingsordning.
- at toget skal ta en sentral rolle i kollektivtilbudet i Trondheim med 15min avganger og ta i bruk Stavne – Leangen traseen.

7. Nok ansatte i barnehagen gjennom hele dagen

Barnehagen skal være et godt sted å være. Den skal være fylt med trivsel, mestring, omsorg, trygghet og læring. Barndommens egenverdi må vektlegges, gjennom frispontan lek. Dette krever at barnehagen har ansatte som har kunnskap om barns lek,

utvikling og behov. Ansatte må få tid og rom til å gjøre den jobben. Barna skal oppleve ansatte som har et fang å sitte på, at de blir lyttet til og har evnen til å sette seg inn i deres hverdag. Alle ansatte skal ha muligheten til å holde seg faglig oppdatert, slik at kvalitetene vedlikeholdes og økes. Det må være et godt samspill mellom de ulike yrkesgruppene i barnehagen.

Arbeidsbelastningen må fordeles på alle ansatte, slik at flest mulig kan stå i yrket under hele arbeidskarrieren, uavhengig hvilken utdanningsbakgrunn man har. Skal man få til dette må det være nok ansatte gjennom hele arbeidsdagen. Bemanningsnormen må opp. I dag er bemanningsnormen 3 ansatte på 18 barn over 3 år, og 3 ansatte på 9 barn under 3 år. Kun 2 voksne er sammen med barna gjennom hele dagen. Slik kan det ikke være.

Pedagogiske ledere har 4 timer ubundet arbeidstid/ plantid i uka. Med 50 prosent barnehagelærere vil det bli flere plantimer borte fra avdeling. I tillegg til at pedagoger skal ha foreldresamtaler, møter med andre instanser og interne møter, så ser vi at tiden på avdelinger sammen med barna reduseres.

Bemanningsnormen må økes slik at det er minimum tre ansatte sammen med barna gjennom hele dagen. På denne måten gir vi barn en god start på livet.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- at bemanningsnormen skal følges hele dagen, og at pedagogisk arbeid, møtetid og annet fravær ikke skal gå utover antall ansatte som er sammen med barna.

8. Norge trenger mer felleseid natur

I Norge er kun 20 % av landarealet underlagt eierskap av vårt statlige foretak Statskog. Sammenlignet med andre europeiske land er det en forsvinnende liten andel statsgrunn.

Statskog sikrer allmennheten tilgang på naturopplevelser og jakt- og fiskemuligheter, samt bærekraftig utvikling av eiendommer ute i distriktene i Norge. Høsten 2022 kjøpte Statskog AS Meraker Brug, og styrket dermed fellesskapets eiendomsportefølje med en betydelig utmarkseiendom.

Årlig avhendes betydelige utmarkseiendommer i Norge fra private eiere, og da må Statskog være med og utrede mulighetene for ervervelse. Å sikre naturområder i fellesskapets eie, og å forvalte disse til det beste for allmennheten, er et prosjekt av sosialdemokratisk kaliber.

Trøndelag Arbeiderparti ønsker derfor at Statskog utarbeider en strategi for å tilegne seg utmarkseiendommer av vesentlig betydning for allmenne interesser, og at staten sørger for investeringsmidler til å anskaffe disse eiendommene når de havner på markedet.

9. Livet som student

Helse

En god fysisk og psykisk helse er en viktig forutsetning for en god studietid. Den nylig

offentliggjorde rapporten om studentenes opplevde livssituasjon er alarmerende lesning og vil kreve økt innsats både på statlig og kommunalt nivå.

Det er en stor utfordring at studenter ikke får fastlege når de flytter til en helt ny kommune, og heller ikke har kunnskap om hvilke helsetjenester kommunen tilbyr. I Oslo samkjører de fastlegeordningen med samskipnaden, slik at alle studenter har tilgang på fastlege. I tillegg har de en egen seksjon for psykisk helse og tannhelsetjeneste, og kan tilby et helhetlig helsetilbud. Da sikrer man en enkel ordning for alle studenter, og unngår at studenter blir tvunget til å reise hjem til sin hjemkommune for å få helsehjelp. Denne ordningen burde man sikre studentene ved Sit og studentinord her i Trøndelag. I tillegg må kostnaden på tjenestene ned, slik at den enkelte student faktisk har råd til å oppsøke helsehjelp ved behov.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- styrke studentenes helsetilbud herunder ordningen med fastleger for studenter, ved at bevilgningene til studentsamskipnadene økes
- se på muligheten for å utvide ordningen med gratis prevensjon
- Sikre at flere psykologer er tilgjengelig for studenter.
- Styrke informasjonen om hvilke helsetilbud som finnes i studentkommunene for nye tilflyttede studenter.

Kultur

Alle studenter bør ha tilgang til et bredt kulturtilbud. Det er bekymringsfullt at mange studenter i dag ikke har råd til å benytte seg av det varierte kulturtilbudet som finnes i Trøndelag.

For å sikre at kulturtilbudet blir tilgjengelig for alle studenter, vil Trøndelag Arbeiderparti arbeide for å øke tilskudd til kulturarrangementer og kulturtilbud for å holde prisene nede. Dette vil gjøre det mulig for studenter å ta del i det varierte kulturtilbudet i Trøndelag.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Arbeide for å øke rammen for tilskudd til arrangement og kulturtilbud for å holde prisene lave
- Legge til rette for et større samarbeid mellom kulturinstitusjoner og studentorganisasjoner
- Arbeide for å få studentpris på flere kulturarrangement

Studentøkonomi

Trøndelag Arbeiderparti mener at alle studenter skal ha muligheten til å studere på heltid. Skal vi greie det er vi på sikt nødt til å innføre 12 måneders studiestøtte. Selv om studiene ofte står på vent i sommermånedene, fortsetter de faste kostnadene, som leie og strøm, å rulle hele året. Lån og stipend skal dekke tak over hodet, mat på bordet og gi rom for at studenter har tid til å være fulltidsstudenter. Slik er det ikke i dag. Over 70% av

dagens studenter er avhengig av en jobb ved siden av studiene. Mange jobber fordi støtten fra Lånekassen ikke strekker til.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- at studenter skal kunne være fulltidsstudenter ved å gradvis øke studiestøtten til 2 G og innføre 12 måneders studiestøtte.
- Studiestøtten må bestå av mer stipend og mindre lån

10. Hele folket i arbeid

For Arbeiderpartiet vil arbeid til alle, alltid være jobb nummer 1. Samtidig som det er høy sysselsetting og lav arbeidsledighet så er det over 50 000 trøndere som står utenfor arbeid, utdanning eller annen aktivitet. Mens ledigheten har gått ned, har antall unge uføre gått opp. Slik kan det ikke fortsette. For de som står i denne situasjonen er det altfor mange som kunne bidratt på ulikt vis for å løse de oppgavene kommuner og næringsliv står overfor. Å stå utenfor arbeidslivet er svært negativt for den enkelte og vil fort kunne skape depresjoner og psykisk uhelse. Trøndelag Arbeiderparti vil gi alle en mulighet til å bidra i arbeidslivet.

Den lave arbeidsledigheten er en unik mulighet til å inkludere flere i arbeid eller utdanning. Enkelte bransjer skriker etter mer arbeidskraft og kommunene står overfor oppgaver som krever flere hender og ulik kompetanse inn i sektoren. Et tiltak er desentralisert sykepleierutdanning og barnehagelærerutdanning. Fremtidens kompetansebehov trenger også flere fagarbeidere. Skal vi lykkes med inkludering, må næringsliv, kommuner, NAV og fylkeskommunen samarbeide tettere. Altfor mange blir gående fra tiltak til tiltak. Tiltakene må gi en varig løsning gjennom en fast jobb. Flere arbeidsgivere må forplikte seg til å stille med en fast og hel stilling i andre enden. Insentivene fra regjeringen har blitt bedre. For de mange unge som står utenfor arbeid er regjeringens arbeid med en ungdomsgaranti, som skal sikre at unge får fullført utdanning og kommet ut i arbeid, et godt tiltak.

I denne gruppen er det avgjørende at NAV kommer raskt på banen. Unge som kommer inn i NAV-systemet skal ikke måtte vente. Å få unge ut i jobb må være en prioritert oppgave ved alle NAV-kontor. En innføring av et eget «NAV ung» bør vurderes, der unge uavhengig av ytelse blir fulgt opp av egne konsulenter, og det finnes et sterkt tverrfaglig samarbeid mellom ulike etater og hjelpeinstanser. Trøndelag Arbeiderparti mener det i tillegg må sees på en egen løsning der flere ytelser samles i en «ungdomsyttelse». En pilot for dette bør prøves ut i Trøndelag gjennom bruk av forsøksloven

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- at NAV og arbeidsplasser må få mer forpliktende avtaler som fører til fast jobb.
- at flere må få muligheten til å fullføre videregående og det må investeres i lærlinger og legges til rette for videreutdanning.
- at kvalifisering av arbeidskraft må kobles mer opp mot behovet for arbeidskraft

- samordne alle tiltaksordningene for de som står utenfor arbeidslivet med mål om effektiv ressursutnyttelse og samtidig sikre at alle de som står utafor dermed kan få et verdig liv og ha meningsfylt arbeid.
- forsterke tillitsreformen spesielt innen NAV, slik at den den voldsomme rapporteringen og begrensningene i tiltaksaktiviteter bygges ned
- at skillene mellom VTA ordningen og AFT tiltak er unaturlig og må bygges ned, slik at vi kan få en tiltaksordning som er til det beste for de som trenger hjelp.
- opprette et NAV ung for tidlig oppfølging av unge som faller utenfor

11. Trygghet i fellesskapet

Arbeiderpartiet mener arbeid og offentlig finansiert skole, helse og velferd er den beste nøkkelen til å bekjempe fattigdom. Arbeidslinjen må handle om å gjøre det lettere for mennesker i arbeidsfør alder å få relevant utdanning eller kompetansegivende opplæring for å komme i arbeid og fungere i arbeidslivet etter evne. Den skal ikke handle om å straffe mennesker som enten ikke er i arbeidsfør alder eller ikke har mulighet til å jobbe med et inntektsnivå som ikke lar en opprettholde en grunnleggende trygghet i hverdagen og frihet til å leve verdige liv.

Samtidig som vi jobber for å få flere i arbeid og utdanning, må vi derfor sørge for at de som står utenfor i dag får en økonomi de kan leve av. Fellesskapet må stille opp med sosiale ordninger og støtte til de som av ulike grunner ikke kan stå i jobb. Trøndelag Arbeiderparti mener at alle som lever på offentlige utbetalinger i Norge skal ha en økonomi som gir et trygt og verdig liv.

Trygdesystemet gir mennesker frihet, fordi det gir trygghet. I vår bevegelse ser vi ikke på trygd som en utgift, eller noe som bare gagnar de enkeltpersonene som får penger. Offentlige stønader er en investering i folk, som med fellesskapet i ryggen kan satse på å ta en utdanning eller jobb hvis de har mulighet til det. Et sterkt trygdesystem er en bærebjelke i vår velferdsstat.

Alle vi som bor i Norge skal vite at vi får hjelp når vi sliter, at vi ikke blir stående på bar bakke. Tillit skrives likt begge veier. Og tillit fungerer bare når den går begge veier. Når vi bidrar og betaler skatt av inntekten vår hver måned, er det fordi vi har tillit til at velferdsstaten er der for oss når vi trenger den. Da må velferdsstaten ha tillit til oss når vi kommer og ber om hjelp.

Det er en stor utfordring for samfunnet at barn lever og vokser opp i fattige familier. Det er uakseptabelt at barn vokser opp i fattigdom i Norge. Vi må endre kriteriene for å motta sosialhjelp slik at de ikke er så strenge at vi ikke får hjulpet de som trenger det. Det bør være en mulighet til å kunne utbetale mer i en periode når det er behov, slik at den økonomiske krisen ikke biter seg fast i familien.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- at det skal lønne seg å jobbe, men at trygdesatsene må være på et nivå som gir et trygt og verdig liv.

- støtte opp om regjeringens arbeid med tillitsreform i NAV
- At økningen i trygden skal følge de faktiske levekostnader i samfunnet.
- At inntekter fra jobb i samarbeid med NAV ikke skal avkortes.
- At alle som bruker NAV skal ha lovfestet rett til å ha kontakt med en fysisk saksbehandler
- Øke satsene og forenkle ordningene som skal fungere som et sikkerhetsnett i den norske velferdsstaten.
- at ytelser til ulike ordninger som brillestøtte, cøliaki, alopecia økes i takt med kostnadsveksten
- at det skal være mulig å tjene inntil 1G for de som er 100% ufør uten at ytelsen avkortes.

12. Oppvekstreformen

Trøndelag Arbeiderparti vil sikre at alle barn og unge får de samme mulighetene til å bli vinnere i eget liv, uansett hvor de bor, hvilken bakgrunn de har og hvem de er. Det å investere i barn og unge gjennom tidlig innsats og forebygging, gir avkastning for den enkelte, for familiene og for hele samfunnet.

Ny oppvekstreform ble iverksatt 1.1.2022. Reformen gir kommunen et større faglig og økonomisk ansvar for barnevernet. Målet med reformen er at kommunen skal styrke arbeidet med tidlig innsats og forebygging, og at hjelpen skal bli bedre tilpasset barn og familiers behov. Arbeiderpartiet må bidra til at det forebyggende og tverrfaglige arbeidet styrkes. Tverrfaglighet må ikke være et mål, men et middel for å styrke laget rundt barn og unge.

Tidlig innsats handler om universelle allmennforebyggende tiltak som gjelder for alle barn. For barn og familier som er utsatt for risiko, skal det gjennom samarbeid mellom helsestasjon, barnevern, barnehage eller skole iverksettes tiltak så tidlig som mulig.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Styrke tidlig innsats fra før barnet er født til skolealder for å forebygge at barn faller utenfor gjennom tverrfaglig forebyggende arbeid.
- Styrke laget rundt barna i barnehagen og elevene i skolen for å utvikle et læringsmiljø som sikrer læring og mestring.
- Sørge for at oppvekstreformen blir finansiert. Vi trenger et trygt og rettssikkert barnevern som sikrer barn og familier gjennom forebygging, tidlig innsats og tverrfaglig samarbeid.

13. Eldre

Andelen av eldre i befolkningen vil øke betraktelig. Det er forventet en betydelig økning av både yngre-eldre (65-79 år) og eldre over 80 år i årene framover. Eldre er ikke en ensartet gruppe, og det er stor variasjon i helse og skrøpelighet. Det er særlig de over 80 år som har helse- og funksjonsproblemer med hjelpebehov.

Eldre klarer seg i større grad selv, og har bedre iboende kapasitet og bedre fysisk og kognitiv funksjonsevne enn tidligere. Mange eldre er tilfredse med livet, men i særlig høy alder øker forekomsten av ensomhet samtidig som flere opplever at funksjonsnivået svekkes.

For å møte utviklingen må folkehelseområdet få større prioritet og ha større oppmerksomhet på økende antall eldre i årene som kommer. Satsinger og tiltak i kommunen som bidrar til at eldre holder seg friske og selvhjulpne lenger blir viktige for å redusere presset på helse- og omsorgstjenestene. Dagens og fremtidens eldre vil leve flere sunne og aktive år, men mange av de eldste eldre vil oppleve et økende behov for hjelp og omsorg. Innsatsen må dreies mer i retning av forebygging, og tidlig og mindre ressurskrevende innsats. Det vil bidra til å redusere utfordringene for tjenestetilbudet fremover og samtidig bidra til en bedre folkehelse. Målet er at alle eldre skal oppleve god livskvalitet, fellesskap og nødvendig tilrettelegging.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- i større grad legge til rette for et variert boligtilbud og nye boformer som bidrar til at eldre får mulighetene til å bo i en bolig som gir trygghet og er egnet for alderdommen. Dette gjelder også unge demente, utbedringstilskuddsordningen må derfor styrkes.
- Rammene til Husbankens investeringstilskuddsordning til sykehjem, omsorgsboliger og kategoriboliger må økes allerede nå i revidert nasjonalbudsjett.
- satse aktivt på mer bruk av velferdsteknologi.
- Stat og kommune må sammen sørge for utbygging av sykehjem og omsorgsplasser.
- at kommuner utreder og utvikler tiltak i samarbeid med eldre selv for å forebygge ensomhet og psykiske plager gjennom å etablere lavterskel, gruppebaserte dagtilbud som ikke er avhengig av kommunale vedtak som sosiale tiltak, fysisk aktivitet, sangøvelser, transporttilbud og samarbeide med frivilligheten om besøk- og følgetjenester.
- at beboere på sykehjem og institusjoner skal være sikret et kvalitativt godt mattilbud i forhold til ernæring, variasjon, smak, anretning og egne ønsker. De som ikke kan spise på egenhånd må få hjelp slik at de får gode matopplevelser og riktig kosthold.

- I arbeidet med å tilrettelegge for et mer aldersvennlig samfunn må arbeidet mot sosial ulikhet vektlegges i form av økte satser for minstepensjon og sosiale stønader.
- aktivt bidra til at de som ønsker det kan stå lengre i arbeid.
- at tidlig identifikasjon etterfulgt av rask behandling er med på å redusere de negative konsekvensene av hørsel- og synstap. Problemer med syn og hørsel kan lett føre til sosial isolasjon.
- at kommuner skal tilby tilgjengelig informasjon og veiledning om bruk av hjelpemidler som høreapparat og briller.
- at kommuner skal lage en handlingsplan for å øke digital kompetanse blant eldre.
- øke tilskudd til frivillige lag og organisasjoner og fortsatt styrke frivilligsentralene.
- styrke pårørendepolitikken.
- øke innsatsen for en sømløs samhandling mellom kommuner og sykehus.

14. Foreldrepermisjon

Fødselstallene er en viktig indikator for om likestillingspolitikken fungerer. De siste årene har lite blitt for å forbedre fødselstallene. Regjeringen gjennomfører mye bra familiepolitikk, blant annet gratis SFO for førsteklassinger og billigere barnehage.

Det samlede fruktbarhetstallet var 1,55 i 2021. Det vil si at det ble født 1,55 barn per kvinne. Fra 2013 til 2021 har tallet sunket fra 1,78 til 1,55. Dette er en dramatisk nedgang på få år.

Distriktene rammes hardest av de lave fødselstallene, fordi få distriktskommuner klarer å kompensere for lave fødselstall med tilflytting, og får dermed negativ befolkningsvekst.

Arbeiderpartiet må arbeide for å snu den negative trenden, ved å føre en aktiv familiepolitikk.

Det er uvisst om det er en sammenheng mellom de lave fødselstallene og den tredelte permisjonsordningen. Men det er ingenting som tyder på at den er positiv for fødselstallene.

Etter at fedrekvoten økte fra 10 til 15 uker i 2018, har i tillegg andelen mødre som tar ulønnet permisjon økt kraftig – fra 30 prosent i 2018 til 48 prosent i 2021. Fedre tar i langt mindre grad ulønnet permisjon. Fra 2017 til 2021 har andelen økt fra 5 til 11 prosent, ifølge statistikk fra NAV. Fedre som tok ulønnet permisjon, tok i gjennomsnitt 11 uker i 2021. Ulønnet permisjon er uheldig, blant annet fordi det medfører tapt pensjonsopptjening og tap av retten til sykepenges.

Ulønnet permisjon har noen uheldige konsekvenser, spesielt siden det er stor kjønnsmessig skjevhet i hvem som tar ulønnet permisjon. Som årsak til bruk av ulønnet permisjon oppga flest at de ønsket at barnet skulle være hjemme lengre og at mor tok ulønnet permisjon for å amme barnet. Ammefri kompenserer i en viss grad for kortere permisjon. For mange arbeidstakere er derimot ammefri ingen reell praktisk løsning.

Fedrekvoten er et viktig og godt verktøy som fremmer likestilling både for kvinner og for menn. Ordningen bidrar til å likestille mor og far som omsorgspersoner og gi begge kjønn

bedre mulighet til å satse både på familie og yrkeskarriere. På den annen side er det ikke ønskelig at vi går tilbake til et samfunn der det er den enkelte familie som selv må finansiere foreldrepermisjonen. Når nesten halvparten av kvinnene tar ulønnet permisjon må vi revurdere om ordningen er tilstrekkelig fleksibel. Videre bør rettighetene til de som tar ulønnet permisjon styrkes, og det bør gjøres unntak i kvotesystemet for selvstendig næringsdrivende.

Med bakgrunn i at det fødes færre barn i Norge, bruker staten per i dag mindre penger enn før på permisjonsordninger til foreldre. Vi bør derfor forlenge fellesperioden med 4 uker.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Styrke rettighetene til de med ulønnet permisjon
- Gjøre unntak i kvotesystemet for selvstendig næringsdrivende
- Utvide fellesperioden med 4 uker.

15. Strømming av barneidretten

Idretten er en unik arena for lagbygging. I organisert idrett finner vi ildsjeler som gjør en stor jobb for fellesskapet når det gjelder å skape sosiale møteplasser for fysisk aktivitet. Mange opplever at idretten skal være et fristed for både sosiale media og de forventningene som er i samfunnet ellers. Strømming av barne- og ungdomsidretten vil kunne frata barn og unge muligheten til å oppleve idretten som dette fristedet.

Så mye som idretten er en arena for personlig utvikling, er den også en arena med potensielt mange unge som sliter. Spiseforstyrrelser og dårlig selvbilde er økende problemer hos unge. Banen skal være en plass for mestring, og derfor ønsker Trøndelag Arbeiderparti å tilrettelegge for at trenere og andre voksenpersoner i idretten skal få kompetansen som kreves for å forebygge, avdekke og håndtere dette.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Sørge for at kommersielle streamingtjenester som MyGame ikke har lov til å filme og streame barneidretten.
- at det utarbeides retningslinjer for strømming av utøvere under 18 år og som deltar i seniorklassen.
- Gi trenere og ansvarspersoner i idretten tilbud om kurs, skoling og kompetanse på spiseforstyrrelser og psykiske plager.

16. Finansiering av flercampus

Regjeringen må gjennomføre ambisjonene i Hurdalsplattformen om at den vil stille tydeligere nasjonale krav til universiteter og høyskoler om geografisk nærvær for å møte regionale kunnskaps- og kompetansebehov, og sikre tilgang til et bredt utdanningstilbud der man bor.

Regjeringen la fredag 24. mars fram «Utsynsmeldingen» (Stortingsmelding 14, 2022/23), hvor det blant annet lanseres et nytt finansieringssystem for UH-sektoren. I meldingen heter det at finansieringen av flercampus er et politisk spørsmål som må behandles i statsbudsjettet.

Nord universiteter har 8 studiesteder fra Stjørdal i sør til Stokmarknes i nord. Det minste studiestedet har 1.750 innbyggere. Universitetet har de samme krav til faglig standard på undervisning og forskning på de små som de store studiestedene. Nord universitet som flercampus-institusjon har moderne organisasjons- og arbeidsformer og utnytter og utvikler de muligheter digitaliseringen gir, men det er uansett vesentlige ekstrakostnader ved flercampusuniversiteter.

Disse ekstrakostnadene er blant annet knyttet til:

- Etablering, drift og vedlikehold/oppgradering av fysisk og digital infrastruktur på flere studiesteder
- Leveranser av tjenester med stor geografisk spredning
- Geografisk distribuerte fagmiljø (undervisning og FoU) krever lokal bemanning av en rekke støtte- og koordinerende funksjoner, som blant annet bibliotek, IT-drift, studieveiledere og annen infrastruktur for forskning og forskningsbasert undervisning
- Undervisning gis ofte til program/emner med færre studenter da rekrutteringsgrunnlaget ofte er mindre
- Kvalitetskrav i utdanningstilbud og i FoU-virksomheten krever koordinering, samhandling og bruk av fagressurser på tvers av studiestedene
- Kommunikasjon- og informasjon knyttet til koordinering av virksomhet på flere studiesteder og til ulike geografisk betingende kulturer
- Studentdemokratiet, studentvelferd og psyko-sosialt studentmiljø på og på tvers av studiestedene
- Mange vertskommuner å samhandle med og etablere gode vilkår for studenters trivsel og velferd

Solberg-regjeringen satte i sin tid ned et utvalg som skulle se på «Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn». I Stortingsmeldingen, som ble levert i 2020, skrev utvalget blant annet:

«Utdanningssystemet spiller en sentral rolle ved valg av bosted og dermed også for tilgangen til fremtidig arbeidskraft for næringslivet i en region. Unges bostedspreferanser påvirkes blant annet av tilgang til typiske urbane tilbud som et variert arbeidsmarked, et godt kulturtilbud og sosiale møtesteder. Et godt og attraktivt studietilbud kan også ha stor betydning for tilflytting. Studier har vist at rundt 70 prosent blir værende i regionen der de har gjennomført studiene. Av studenter som i tillegg er født i samme region, blir hele 80 prosent værende.

Samhandling mellom næringslivet og universitets- og høyskolesektoren er av stor betydning for regional og nasjonal verdiskaping. Ikke minst spiller universitetene og høyskolene en viktig rolle for kompetansen til arbeidskraften i det regionale næringslivet.»

Å være en «desentral» institusjon er svært viktig for Nord universitet – faktisk en viktig del av universitets identitet. Men en slik organisering er også kostnadsdrivende sammenlignet med å samle forskning og utdanning på få steder. Det må imidlertid tas hensyn til flercampusinstitusjonenes spesielle kostnader i Statsbudsjettet for 2024.

Trøndelag Arbeiderparti ber om at Regjeringen sørger for at man følger opp ambisjonen i Hurdalsplattformen og i Utsynsmeldingen, slik at det kommer forslag om bedre finansiering av flercampus-institusjoner i statsbudsjettet for 2024. Dette kan gjøres ved at de institusjoner som har campus i SSBs sentralitetsindeks 4,5 og 6 får økt støtte hvert år for hvert studiested innenfor disse områdene, til å dekke merkostnadene ved å ha en desentralisert campusstruktur. Disse midlene må komme som tillegg til dagens finansiering av institusjonene.

Bare slik kan Regjeringen sikre gode flercampusinstitusjoner som fortsatt evner å gi et bredt utdanningstilbud uavhengig av hvor i landet man bor. Det vil imøtekomme nasjonale kvalitetskrav og gi tilgang til kompetanse og kunnskap landet rundt gjennom forskningsbasert innovasjon og verdiskapning i lokale samarbeidsprosjekter.

17. Marin forsøpling

Marin forsøpling er en av våre største miljøutfordringer. Det er enorme mengder plast i havet. Plast er lite nedbrytbart og kan bli værende i havet i årevis. Her blir platen omdannet til mikroskopiske plastpartikler på størrelse med plankton. Et stort antall fugler, fisk og dyr dør hvert år som en følge av skader fra små plastbiter, poser, flasker og annet marint avfall. Fiskeri- og oppdrettsnæring, petroleumsvirksomhet og skipsfart har et spesielt ansvar for å hindre marin forurensing.

Trøndelag Arbeiderparti mener at Norge må lede an i innsatsen med å stanse plastforurensing i havet ved å øke statens bevilgningene til strandrydding. Like viktig som strandrydding, er tiltak som bidrar til å redusere eller forhindre tilførsel av plast og annet avfall til havet. Dette kan være panteordninger, retursystemer og aktive holdningskampanjer.

18. Oppryddingen ved nedlagte gruver

Gruvedrift har i mange hundre år vært den viktigste næringen i flere av kommunene i fjellregionen. Store verdier ble skapt, og lenge også eksportert ut til aksjonærene som ofte befant seg utenlands.

I dag sitter vi igjen med et kulturlandskap som er sterkt preget av konsekvensene fra denne virksomheten. Kjøli og Killingdal gruver i Holtålen, så vel som Nordgruvefeltet i Røros kommune er eksempler på gruveområder som sårt trenger at det gjennomføres miljøforbedrende tiltak.

Giftige mineraler skylles i dag ut i bekker, elver og tjern, og yter store negative konsekvenser for omkringliggende vann- og naturområder. Hvis gruvedrift i fremtiden

skal være mulig, må vi være sikre på at det stilles krav om opprydding og at virkningsfulle tiltak mot forurensningen skjer.

Trøndelag Arbeiderparti mener

- at Staten må ta særskilt ansvar for opprydding i gruveområdene som det enda ikke er ryddet i, og stille tydelige krav ved enhver ny etablering av gruvedrift om at planer for opprydding gjennomføres i etterkant av driftsperioden.

19. Skjevdeling av statlige kulturmidler

På Arbeiderpartiets Landsmøte i 2021 klarte trøndelagsdelegasjonen å få inn en formulering i partiprogrammet som lyder slik: «at Statens midler til kultur i sterkere grad enn i dag skal fordeles rettferdig til hele landet» Med dette fikk man satt søkelyset på at midlene, slik praksis er i dag, ikke fordeles på en rimelig og rettferdig måte til hele landet.

Nå er det snart to år siden dette ble vedtatt, uten at endringer i denne praksisen kan registreres. Vi erfarer en kompetanseflukt fra bl.a. Trøndelagsregionen til Oslo, og den selvforsterkende effekten av dette øker. Det må bli en bedre fordeling til alle regioner i landet ved at det sees på andre løsninger hvor for eksempel fylkeskommunene får en større rolle.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- utrede en mulig ny modell for regionalisert tildeling av Kulturdirektoratets statlige kulturmidler.

20. Norsk språk er under press

Språket vårt er vårt viktigste verktøy til daglig kommunikasjon mennesker imellom og i utviklingen av et demokratisk samfunn. Norsk språk er internasjonalt sett et lite språk, og under sterkt press på de fleste samfunnsområder. I stadig stigende grad brukes engelsk, også i sammenhenger der norsk burde vært det naturlige valget. Alle opplever vi daglig at engelske ord og uttrykk velges der vi har fullgode alternativ på vårt eget morsmål. Særlig innen utdanningsinstitusjonene våre brer engelsk om seg som det foretrukne valget, og mange studenter og ansatte lærere forteller at det ikke lenger er «karrierefremmende» å velge norsk i oppgaver og publikasjoner. Dette gjelder ikke minst innen naturvitenskaplige og teknologiske fag.

Det norske Språkrådet er Statens forvaltningsorgan for språkspørsmål og underlagt Kultur – og likestillingsdepartementet (KUD). I januar i år varslet Språkrådets styre om stor ressursmangel, og at arbeidet med flere lovpålagte oppgaver måtte nedprioriteres. I skrivende stund er dialog opprettet mellom Statsråden og rådet om situasjonen. I Kunnskapsdepartementet arbeides det nå med en handlingsplan for norsk fagspråk. Regjeringen har med andre ord tent de røde varsellysene og startet en prosess for å forbedre situasjonen for det språket som – iflg Språkløva fra 2020 – skal sikre norsk som

et samfunnsbærende språk på alle samfunnsområder og i alle deler av samfunnet i Norge.

Men røde varsellys alene er ikke nok. Skal norske barn, ungdommer og studenter fortsatt lære og ha tilgang til et levende norsk morsmål, må arbeidet med å bevare og utvikle det i det moderne samfunnet gis prioritet.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- prioritere arbeidet med å stille minimumskrav for bevaring og utvikling av det norske språket – som et samfunnsbærende språk på alle samfunnsområder

21. Yrkesskadeerstatning ved trening og øvelser pålagt av arbeidsgiver i kriminalomsorgen

Yrkesskadeerstatning ved trening og øvelser pålagt av arbeidsgiver i kriminalomsorgen
Fra den 01.09.22 fikk politiet rett på yrkesskadeerstatning for skader som oppstår under operativ trening i arbeidstiden. Ansatte i kriminalomsorgen er også pålagt slik trening og øvelser i arbeidstiden. De får ikke erstatning hvis skader oppstår. Skader pådratt under øvelser i fysisk maktanvendelse blir sjelden ansett som en arbeidsulykke, fordi det i følge lovverket må ha skjedd en uventet hendelse for at det skal kvalifisere som ulykke. Øvelser er å anse som en planlagt, styrt aktivitet, der skader må påregnes i følge de senere års avgjørelser i Trygderetten. Derfor har man ikke rett på erstatning.

Øvelser i arbeidstiden gjennomføres for å trygge både ansatte og innsatte i kriminalomsorgen, og er således en viktig del av det samfunnsoppdraget kriminalomsorgen er tildelt, i tillegg til at det gir ansatte en tryggere arbeidshverdag i utførelsen av et stadig mer krevende yrke.

Saken er tatt opp i Justisdepartementet, og det jobbes med å finne en løsning.

Trøndelag Arbeiderparti ber om at arbeidet for å få på plass en lovendring påskyndes av regjeringen, slik at ansatte i kriminalomsorgen kan delta på øvelser, uten å bekymre seg for egen økonomi hvis alvorlige skader skulle oppstå.

21. Driftsstøtte til Nasjonalforeningen for folkehelsen

I Norge får mange organisasjoner som jobber for pasientgruppers interesser driftsstøtte, og det har man fått i mange år. En viktig og god ordning som også bidrar til at enkeltmennesker lettere blir hørt gjennom sin organisasjon. Nasjonalforeningen for folkehelsen er en slik organisasjon, som har drevet sitt arbeid i over 30 år uten å få driftsstøtte. Dette er også eneste organisasjon som jobber for personer med demens og deres pårørende.

I dag lever over 100 000 mennesker med demens i Norge, og dette tallet vet vi at vil dobles de neste tiårene. Det er derfor kanskje viktigere enn noen gang at også denne organisasjonen får støtte på lik linje med andre interesseorganisasjoner. Vi vet at det offentlige vil være avhengige av både frivillige organisasjoner og pårørende for å løse

fremtidens helseutfordringer. Nasjonalforeningen for folkehelsen er en organisasjon som jobber både for å ivareta interessene til den som har fått en demensdiagnose og deres pårørende. Samtidig er det mange gode eksempler på at foreningen har fått til et godt og tett samarbeid med kommuner rundt omkring i landet. Og det er i kommunen personer med demens og deres pårørende lever sitt liv og skal få sine tilbud.

Det er ingen tvil om at denne organisasjonen på lik linje med andre organisasjoner må få driftsstøtte fra det offentlige, men for å kunne få det er de avhengige av et unntak fra dagens krav, der det står at flertallet i styret må bestå av pasienter og pårørende.

Trøndelag Arbeiderparti mener det må sees på kravet om at flertallet i slike styrer må bestå av pasienter og pårørende og om det eventuelt legges til en unntaksregel i kravene. Og at de ved hjelp av endringen gir driftsstøtte til Nasjonalforeningen for folkehelsen.

22. Fredete kulturminner

I partiprogrammet for Arbeiderpartiet 2021-2025 heter det: «Arbeiderpartiet vil føre en aktiv og fremtidsrettet politikk for å ta vare på og formidle vår historie knyttet til kulturminner, byggeskikk og tradisjoner».

Dette følges opp i Hurdalsplattformen, og Regjeringen utnevnte i juni 2022 et kulturmiljøutvalg som skal legge fram forslag på ny Kulturmiljølov. Regjeringen vil også legge fram en opptrappingsplan for Kulturminnefondet og utrede skatte- og avgiftsintensiv i kulturminnevernet.

I tillegg til økonomiske insentiver er kunnskap om kulturmiljø en viktig forutsetning for effektiv og bærekraftig kulturmiljøforvaltning. Riksantikvaren har satt i gang et omfattende prosjekt «Bevaringsstrategier (2021-2024)». Mål for arbeidet er å bidra til å strukturere og samordne innsatsen innenfor bevaringsarbeidet på kulturmiljøfeltet. Trøndelag fylkeskommune peker i sitt innspill til arbeidet på behovet for mer rådgivning og veiledning av private grunneiere og kommuner. Etablering av kunnskapssentre i kommunene vil være en god strategi for å styrke arbeidet med å nå nasjonale mål.

I 2023 er det 100 år siden de første nasjonale fredningene ble gjennomført som ledd i nasjonsbyggingen. I Trøndelag er det totalt 475 vedtaksfredete bygninger. 235 av disse er i privat eie.

Gjennom fredningen pålegger staten eierne en kostbar forvaltningsoppgave uten å ta vesentlig finansielt ansvar. I følge den nasjonale interesseorganisasjonen FREDET, er 25 % av fredede kulturminner i Norge har gått tapt på grunn av manglende vedlikehold. Ytterligere 12% står i fare for å gå tapt.

Eiere av private, fredede nasjonale kulturminner (FRIP) kan søke Riksantikvaren om tilskudd til merkostnader til antikvarisk istandsetting. Tilskuddsordningen er de siste årene redusert med om lag 20 mill. kr. og mange av søknadene ble avslått i 2022.

Majoriteten av nasjonale fredete kulturminner har ikke-momspliktige eiere. Det innebærer at disse må betale 25 % moms til staten av både av egenkapital og eventuelle tilskuddsmidler. Dette oppleves som dypt urettferdig.

I dag er det ingen vesentlige avgifts- eller skattefordeler for private eiere av kulturminner, i motsetning til Danmark og Sverige.

Stortinget vedtok våren 2020 å be regjeringen fremme forslag om hvordan staten kan stimulere private eiere av kulturminner til jevnt og godt vedlikeholdt gjennom skatte- og avgifts-intensiver. Saken er fortsatt uavklart.

Kulturmiljømeldingen (St meld. 16 - 2019-2020) nevner momskompensasjon som et mulig tiltak for å hindre at flere kulturminner går tapt. Frivillige organisasjoner, museer og andre forvaltere av kulturminner har allerede full momskompensasjon.

- Trøndelag Arbeiderparti ber om at Regjeringen tar et aktivt grep for å hindre at nasjonale fredete kulturminner i privat eie ikke går tapt.
- Det innføres en ordning med full momskompensasjon for vedlikehold og istandsetting av fredete kulturminner i privat eie.
- Strakstiltak vil være nødvendig for å stanse den negative utviklingen, og det gjennomføres momskompensasjon for tilskudd til «Nasjonale fredete kulturminner i privat eie» allerede fra inneværende år.
- Tilskuddsordningen (Kap. 1429, post 71) økes i budsjettet for 2024.
- Trøndelag Arbeiderparti peker også på behovet for styrking av kunnskap, kompetanse og kapasitet på kulturmiljøfeltet i kommunene, og ber om staten at arbeidet med etablering av kunnskapssentre for kulturmiljø og bygningsvern styrkes.

23. Opprydding ved gruver

Gruvedrift har i mange hundre år vært den viktigste næringen i flere av kommunene i fjellregionen. Store verdier ble skapt, og lenge også eksportert ut til aksjonærene som ofte befant seg utenlands.

I dag sitter vi igjen med et kulturlandskap som er sterkt preget av konsekvensene fra denne virksomheten. Kjøli og Killingdal gruver i Holtålen, så vel som Nordgruvefeltet i Rørø kommune er eksempler på gruveområder som sårt trenger at det gjennomføres miljøforbedrende tiltak.

Giftige mineraler skylles i dag ut i bekker, elver og tjern, og yter store negative konsekvenser for omkringliggende vann- og naturområder. Hvis gruvedrift i fremtiden skal være mulig, må vi være sikre på at det stilles krav om opprydding og at virkningsfulle tiltak mot forurensningen skjer.

Trøndelag Arbeiderparti mener

- at Staten må ta særskilt ansvar for opprydding i gruveområdene som det enda ikke er ryddet i, og stille tydelige krav ved enhver ny etablering av gruvedrift om at planer for opprydding gjennomføres i etterkant av driftsperioden.

24. Autonome våpensystemer

Kunstig intelligens er på full fart inn i forsvarsindustrien. Vi står nå overfor et dramatisk skifte, hvor teknologiutvikling kan muliggjøre våpensystemer som har autonomi i kritiske funksjoner og kan velge ut og angripe mål uten meningsfull menneskelig kontroll. Der maskiner kan få i oppgave å drepe og utøve makt uten mennesker forstår konsekvensene eller bære ansvaret for dette. Utviklingen har blitt kalt den tredje revolusjonen i krigføring, etter krutt og atombomben, og både eksperter i kunstig intelligens og FNs generalsekretær ber verdens stater om å forby slike våpensystemer før de kommer i bruk. Den internasjonale Røde Kors-komiteen sier at det haster å sette grenser for autonomi i våpensystemer hvis vi skal sikre etterlevelse av folkeretten og sørge for at vi ikke krysser en etisk grense.

Teknologi er designet og skapt av mennesker. Vi har et ansvar for å sette grenser mellom hva som er akseptabelt og hva som er uakseptabelt. Norge har vært stolt av å kalle seg en fredsnasjon og derfor bør Norge også ta en lederrolle i dette arbeidet.

Trøndelag Arbeiderparti mener at Norge skal jobbe målrettet og aktivt for en internasjonal traktat som setter klare grenser for autonome våpensystemer.

25. Sykmelding med sorg som årsak

Sorg er i dag ikke en sykmeldingsgrunn i seg selv, og utløser ikke rett til sykepenger.

I løpet av et arbeidsliv vil mange av oss oppleve sorg, og sorg er en stressreaksjon hvor kroppen settes i alarmberedskap og dette kan gi sterke fysiske og kognitive utslag. Det er individuelt hvordan dette oppleves, men mange vil oppleve så store sorgreaksjoner at deres evne til å jobbe vil reduseres eller være borte for en periode. Etterlatte vil da besøke fastlegen, men sorg er ikke en sykmeldingsgrunn. Fastlegen må da finne alternative løsninger, og ofte blir dette en psykiatrisk diagnose, for eksempel «akutt belastningslidelse». Problemet med dette, er at dette kan føre til vanskeligheter med helse og livsforsikring senere i livet, da det på papiret står at man har hatt en psykiatrisk diagnose. I Danmark er det innført «sorgmelding», mens «sorgstøttealliansen» ønsker at dagens ordning for sykmelding og omsorgspermisjon vurderes, og at nye løsninger utredes. Dersom etterlatte får riktig og nødvendig hjelp, vil veien tilbake til arbeid være lettere og kortere.

Trøndelag Arbeiderparti anerkjenner at sorg og krise kan gi arbeidsuførhet i en periode, og at dette er normalt. Vi ber regjeringen om å se på løsninger som ivaretar dette på en bedre måte enn i dag slik at sykemelding kan gis på riktig grunnlag.

26. Omvendt voldsalarm

Kvinnevoldsutvalget ble nedsatt av regjeringen Stoltenberg i 2003. De la fram forslag om bruk av omvendt voldsalarm gjennom «Retten til et liv uten vold».

I 2013 ble det vedtatt at retten kan idømme voldsutøveren pålegg om bruk av omvendt voldsalarm. Fram til 2019 var det kun 35 kjente domsavsigelser hvor omvendt voldsalarm ble idømt. Etter flere oppfordringer har bruken gått noe opp, og april 22 var det 67 domsavsigelser med idømt bruk av omvendt voldsalarm. Det burde vært flere tusen, og når praksisen avviker så mye fra intensjonen med loven er noe galt.

Dette er på tide å gjøre noe med. At voldsofre skal få lov å føle trygghet i eget hjem, fortsette å bo i sitt nærmiljø hvor de har familie og relasjoner er viktig for deres mulighet til rehabilitering og at de får ha fokus på dette i stedet for å leve i frykt og på flukt.

Formålet med omvendt voldsalarm er å bedre beskyttelsen av personer som utsettes for vold i nære relasjoner, og å flytte belastningen ved elektronisk kontroll fra den voldsutsatte til den som truer eller utøver vold.

Loven om omvendt voldsalarm har vært ute på høring og høringsfristen gikk ut i desember – 2021. Det foreslås endring slik at politiet kan utstede alarmen ved brudd på besøksforbudet uten at det må opp til domstolene. Dette for å gjøre det enklere og raskere å ta i bruk verktøyet.

Trøndelag Arbeiderparti mener det må bli en fortgang i arbeidet med lovendringene som muliggjør at bruken av omvendt voldsalarm kan benyttes i større grad enn i dag.

27. Administrasjonsbyen Steinkjer og fylkeshovedstaden Trondheim

I 2018 ble Nord- og Sør-Trøndelag slått sammen til ett fylke. En viktig forutsetning for Arbeiderpartiet i Trøndelag ved sammenslåingen var å få til en balansert og positiv utvikling i hele Trøndelag. Det å knytte ressursene og kompetansemiljøene bedre sammen ble sett på som vesentlig for å lykkes og at dette ble godt ivaretatt ved at Steinkjer skulle være administrasjonssted og Trondheim fylkeshovedstad. Dette handlet også om at Steinkjer allerede hadde gode kompetansemiljø og utdanningsmuligheter innenfor offentlig forvaltning, og allerede da var et administrativt sentrum i gamle Nord-Trøndelag, samtidig som Trondheim som fylkeshovedstad er en naturlig motor i regionen.

Den administrative ledelsen ble lagt til Steinkjer og den politiske ledelsen ble lagt til fylkeshovedstaden Trondheim.

Fem år etter sammenslåingen er det fortsatt viktig å satse på fylkesadministrasjonen også utenfor Trondheim der arbeidsplasser, kompetanse og reell rekruttering i hele Trøndelag er viktige grunnpilarer. I Steinkjer har fylkeskommunen potensiale til å være en relevant, interessant og etterspurt aktør i et relativt lite, men forholdsvis robust miljø. Av erfaring ser man at i mindre byer der det oppstår klynger med kompetansesarbeidsplasser tiltrekker det seg nye kompetansesarbeidsplasser innenfor andre sektorer også. Med en slik motstrømspolitikk vil folk kunne bo å leve i en større region uten å må bosette seg i de større pressområdene fordi interessante kompetansejobber er tilgjengelig også utenfor mer sentrale strøk.

Det er allikevel viktig å understreke at det å samle fylkeskommunen på ett sted i fylket isolert sett ikke handler bare om plassering av kompetansesarbeidsplasser.

Fylkeskommunen har også en samfunnsutviklerrolle som krever tilstedeværelse i hele Trøndelag, fra Oppdal i sør til Leka i nord.

Det betyr en effektiv fylkeskommune som er utadrettet og opererer på de samfunnsarenaene som er nødvendig for å være med på å skape positiv utvikling i hele Trøndelag. I dette perspektivet har det vært nødvendig å legge til rette for at fylkeskommunen har tilholdssted både i Trondheim og Steinkjer og at det kan være utfordringer å samlokalisere fylkeskommunen på ett sted med tanke på fylkeskommunen sin samfunnsutviklerrolle og tilstedeværelse i hele Trøndelag.

Trøndelag Arbeiderparti mener at Steinkjer har gode forutsetninger for å fylle rollen videre med dette ansvaret og vil derfor bidra til å utvikle Steinkjer som administrasjonsby til beste for Innherred og hele Trøndelag.

Trøndelag Arbeiderparti støtter opp om intensjonen med at fylkeskommunen skal være en aktiv, utadrettet aktør som utøver samfunnsutviklerrollen i hele Trøndelag. Derfor vil en fortsatt satsing på Steinkjer som administrasjonsbyen i Trøndelag ligge fast.

28. En bedre CO2-kompensasjonsordning

CO2-kompensasjonen er en ordning som er tett knyttet til det europeiske kvotehandelsystemet. Den kompenserer for prissmitten som følger av en fossil kraftmiks i Europas kraftsystem. Kull- og gasskraftverk i EU må betale for sine CO2-utslipp, og velter denne kostnaden over på sine kunder. Dette påvirker kraftprisene også i Norge.

I andre deler av verden er det derimot foreløpig mulig å etablere kraftkrevende industri med stort CO2-utslipp, uten å måtte betale for utslippskostnaden. Ordningen er utformet for å motvirke denne skjevheten og opprettholde konkurransekraften til kraftintensiv industri. Dette er særlig viktig og aktuelt i Norge.

De fleste store industrilandene i EU har gjennomført CO2-kompensasjonsordningen og enkelte har valgt å gjøre ordningen betinget av at alle støttemottakere må benytte deler av støtten til utslippsreducerende tiltak.

Hvis man skal vurdere lignende krav i Norge, må utgangspunktet for det første være at ordningen skal sikre industri som er utsatt for karbonlekkasje vilkår som gjør at de kan konkurrere på det globale markedet. Industrien som er omfattet av ordningen har svært forskjellige tidslinjer og muligheter for å innføre ny teknologi som kan redusere utslipp. Det pågår mye arbeid og næringen er ambisiøs. Enkelte virksomheter kan raskt gjennomføre utslippskutt med tilgjengelig teknologi. Andre sektorer er avhengig av mer forskning- og utvikling, teknologiutvikling og pilotering for å kunne oppnå samme reduksjoner. Denne utviklingen kan ta mange år.

Et annet viktig bidrag for å nå klimamålene er gode ENØK tiltak både hos husholdninger og næringsliv. Da kan man ikke ha systemer som straffer gode initiativer fra industrien. Et slikt eksempel er Elkem Thamshavn sitt bidrag til fjernvarmenettet i Orkland.

Energigjenvinningsanlegget ved bedriften har en del restenergi i form av varmt vann som ikke kan utnyttes på bedriften. Etter utbygging av fjernvarmenettet på Orkanger får man nyttiggjort seg denne energien, bl.a. til idrettsarenaer, sykehus og det lokale folkehelsesenteret. Hierarkiet i kvotedirektivet gjør at Elkem Thamshavn trekkes vederlagsfrie kvoter for eksport til ikke-konkurransesatt virksomhet, slik som folkebadet og annen lokal virksomhet. Konsekvensen er at Elkem Thamshavn kunne spart ca. 4 millioner kroner årlig ved å dumpe det varme vannet i sjøen, i stedet for å levere det til fjernvarmenettet.

Trøndelag Arbeiderparti mener næringslivet skal motiveres gjennom gode incentiver til å drive klimatiltak og ENØK-arbeid. Forurensere skal betale, og derfor ikke bli møtt med nye store avgifter etter implementering av klimatiltak – eller enøktiltak.

Trøndelag Arbeiderparti ber om at regjeringen prioriterer å jobbe sammen med industrien for å finne en bærekraftig og forutsigbar innretning på CO2-kompensasjonsordningen som sikrer bedriftenes konkurransekraft. Norge må fortsette å presse på overfor Europakommisjonen om endring i kvotereguleringen slik at industrien ikke blir straffet for å dele spillvarme.

29. En mer praktisk skole

Skolen skal være et sted der alle har mulighet til å lykkes. Et trygt sted som gir elevene mulighet til å være en del av et fellesskap og kjenne på mestring. I våre klasserom møtes ulike barn fra ulike bakgrunner, familier, land og kulturer. Sånn har vi lært oss toleranse og respekt for hverandre og oppdaget gleden og potensialet i mangfoldet. Dette skal vi ta vare på. Den norske fellesskolen er bygd stein for stein av sosialdemokratiet, og vi skal forsvare og utvikle den. Det er sosialdemokratiets viktigste oppdrag.

Når 1 av 5 elever ikke fullfører den videregående skolen og 75% av elevene sier de kjeder seg på ungdomsskolen må vi ta grep nå. I dag møter elever en skole som gjennom de siste tiårene har fått flere timer med teoretiske fag. Trøndelag Arbeiderparti vil ha en mer praktisk skole.

Praktiske fag er bra i seg selv. Det har en egenverdi å lære seg ferdigheter som å synge, danse, sy, snekre, mekke og male. Det viser seg at praktiske og estetiske fag også er bra for læring i teorifag, og i videregående skole finner vi de mest motiverte elevene i yrkesfag – her ligger en tydelig beskjed til oss.

For å lykkes må elevene få undervisning som er relevant og meningsfull. Vi må la de jobbe praktisk med fag i langt større grad enn i dag. Det må bygges verksteder og lærere må få faglig påfyll av praktisk estetisk kompetanse.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- Innføre «praktiske ferdigheter» som en sjette grunnleggende ferdighet nå.
- Gjennomføre et utstyrsloft i skolen der vi sikrer tilstrekkelig utstyr til å drive en variert og praktisk undervisning.

- Legge til rette for et bedre samarbeid mellom arbeidsliv og skole, slik at alle elever får muligheten til å bli kjent med arbeidslivet i kommunen og at arbeidslivet kan være en ressurs i undervisningen.
- Jobbe for å få flere yrkesfaglærere med fagbrev inn i ungdomsskolen og mellomtrinnet.
- Gjennomføre pilotprosjekt i skolen som kan utarbeide nye fagplaner og skape undervisningsopplegg knyttet til en praktisk pedagogikk i tradisjonelle skolefag.
- Utdanne og etterutdanne flere lærere i praktisk-estetiske fag og opprette fagnettverk for praktisk læring i skolen
- Sørge for god førstehjelpsopplæring i skolen

30. Tidspunkt for skolestart og et nytt opptakssystem

Fjorårets årsmøte vedtok en god og fyldig skoleuttalelse: “En bedre skole hvor alle opplever mestring og trygghet”. Denne uttalelsen utfyller dette vedtaket.

Tidspunkt for skolestart

Mange elever opplever å være trøtte og slitne på starten av skoledagen, og studier viser at en senere start på skoledagen kan ha mange positive konsekvenser. Det har positive innvirkninger på ungdommers utvikling, søvnmengde og sinnsstemning, og Trøndelag Arbeiderparti ønsker derfor å prøve ut at skolen bør starte klokken 9.

Et nytt opptakssystem

Mange elever bruker i dag flere tusen kroner for å forbedre vitnemålet sitt etter å ha avsluttet videregående skole grunnet skyhøye karaktersnitt for høyere utdanning. Mange må derfor vente i mange år med å starte på videre studier og høyt kvalifiserte folk må sitte passivt å vente i flere år på at alderspoeng skal trekke snittet opp, og ta opp fag de allerede har gode karakterer i, kun for å kanskje kommer inn på drømmestudiet. Alder kan ikke trumfe kompetanse. Vi trenger et forutsigbart opptakssystem som lar folk komme ut i studiene mer effektivt, og at man ikke konkurrerer på kunstig høye poenggrenser. Det har store samfunnsøkonomiske kostnader å fortsette i samme spor som vi gjør nå.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- At det gjennomføres forsøk med skolestart kl. 09:00
- Erstatte førstegangsvitnemålskvote og ordinær kvote med én karakterkvote for 80% av studieplassene, hvor alle konkurrerer med karakterene fra første gang fagene ble bestått.
- Erstatte kjønnspoeng med kjønnskvolter
- Fjerne særskilte karakterkrav
- 20% av studieplassene skal settes av til opptaksprøve

31. En ledende likestillings- og inkluderingsbevegelse

Arbeiderbevegelsen og likestillingskampen i Norge har alltid hengt tett sammen. Gjennom historien har Arbeiderpartiet gjennomført store likestillingsreformer som har vært viktig i vår tid. Likevel er det viktig å ikke hvile i likestillingspolitikken, men fortsette å utvikle denne.

Bryte ned barrierer for kvinners deltakelse i samfunnet

Norge regnes som et av verdens mest likestilte land, men fremdeles er det store forskjeller mellom kjønnene når det gjelder arbeid, lønn, pensjon og helsepolitikk. Arbeiderpartiets mål er et arbeidsliv hvor alle har like muligheter. I dag ser vi at kvinner opplever noen særskilte utfordringer og barrierer i arbeidslivet. Det norske arbeidslivet er et av Europas mest kjønnsdelte. Mange forteller om at arbeidsgiver ikke tilrettelegger for deres livssituasjon, og vi er fortsatt ikke i mål med likelønn og. Det er gjennom en aktiv feministisk politikk vi når de likestillingsmålene vi setter oss.

Kontantstøtten er en usolidarisk ordning som ekskluderer mange kvinner fra arbeidslivet. Særlig rammer det minoritetskvinner. Kontantstøtten bidrar også til å svekke integreringen gjennom at barn mister mulighet til sosialisering i barnehagen og at foreldrene mister en viktig fellesskapsarena i arbeidslivet. Arbeiderpartiet stiller seg kritisk til slike ordninger, og ønsker heller at fellesskapets penger skal brukes på integrering, billigere barnehagen og deltakelse i arbeidslivet.

Kvinnehelse har vært underprioritert gjennom flere år. Dette svekker likeverdigheten i helsevesenet, og skaper stigma knyttet til kvinners helse. Arbeiderpartiet ønsker å skape åpenhet rundt kvinnehelse gjennom en styrking av tilbudet og mer kunnskap i helsevesenet.

Arbeiderpartiet vil:

- Fjerne kontantstøtten.
- At arbeidsgivere forpliktes å tilby tilpasset arbeidstøystøt for alle kjønn, samt gravide, i de arbeidssituasjoner der det kreves.
- At rådgivere på ungdomsskoler og videregående oppfordrer der det er mulig til å velge utdanningsvalg som bryter med normene i samfunnet
- Gjennomgå likestillingseffekten av den økonomiske politikken og redusere og utjevne lønnsforskjellene mellom kvinner og menn.
- Bevilge mer penger til forskning på kvinnehelse, særlig til å forske kjønn spesifikt på ulike symptomer og behandlinger
- Når man skal gjennomføre befolkningsundersøkelser og statistikker over helseutfordringer i befolkningene må disse fange opp kjønnsforskjeller
- Opprette egne fagområder for kvinners helse ved de medisinske fakultetene

Antirasisme

Sentralt i sosialdemokratiets politikk, står forståelsen av at alle mennesker er like mye verdt. Alle mennesker er født med det samme ukrenkelige menneskeverdet, og skal ha

rett på de samme mulighetene til å bli den beste utgaven av seg selv, skape seg et godt liv og leve i frihet. Dessverre vet vi at altfor mange mennesker opplever direkte eller indirekte ufrihet som følge av rasisme, diskriminering og hat.

Etter alt som har skjedd i kjølvannet av Fosensaken opplever mange samer at folk er blitt mer negative og at det er blitt vanskeligere å være same i de trønderske lokalsamfunnene. Samer har fått negative bemerkninger og rasistiske utsagn mot seg i hverdagen. Dette mener Trøndelag Arbeiderparti er uakseptabelt og det må det være nulltoleranse mot.

For Arbeiderpartiet er det sentralt at folk får et trygt møte med velferdsstaten og offentlige institusjoner, derfor må det settes inn flere tiltak når det kommer til motvirkning av strukturell rasisme.

Arbeiderpartiet vil:

- Forske mer på rasisme og konsekvensene av denne
- At regjeringens handlingsplan skal være konkret og følges opp med tilstrekkelig finansiering
- Sørge for at ansatte i oppvekstsektoren og andre velferdsyrker får tilstrekkelig med kunnskap til å avdekke, håndtere og forebygge rasisme
- Undersøke hvorvidt våre offentlige institusjoner driver med etniske profilering
- Innføre kvitteringsordning i Trøndelag
- Styrke organisasjonene på antidiskrimineringsfeltet
- Innføre flere prøveprosjekter med anonyme jobbsøknader

Skeive/trans

I dag lever alt for mange mennesker i ufrihet og blir begrenset av kulturer og strukturer. Skeive personer blir oftere utsatt for vold og diskriminering, og i noen land er deres legning kriminalisert. Transpersoner er en av de gruppene i samfunnet som opplever mest urettferdighet på kroppen. Det er forsket svært lite på skeives levekår i Norge, men vi vet at på noen områder er det drastisk dårligere enn i majoritetsbefolkningen. Derfor er det viktig at det offentlige aktivt tilrettelegger for holdningsskapende arbeid rettet mot skeive. Dette arbeidet må være på tvers av alle sektorer, konkret og finansiert.

I Norge i dag er det mangel på kunnskap og tilbud om og for transpersoner. For AUF er det viktig at alle skal være trygge og få de medisinske tilbudene de trenger. Spesielt i distriktene er det lite tilgang til ressurser. Det må endres, og alle må ha et tilbud ved sitt helseforetak. Det finnes lite forskning på kjønnsinkongruens og overlapp til andre psykiske lidelser, som gir både pasienter og helsepersonell mindre sikkerhet i diagnosene de setter. Det er i dag ikke nok kunnskap om årsakene til kjønnsinkongruens.

Arbeiderpartiet vil:

- At alle norske kommuner innfører egne handlingsplaner med konkrete tiltak for å bedre skeives levekår
- At ansatte i offentlige institusjoner får tilbud om et opplæringstilbud tilnærmet rosa kompetanse

- At det jevnlig gjennomføres levekårsundersøkelser for skeive, særlig transpersoner
- Ha en seksualitetsundervisning som vektlegger grensesetting, kjønns- og legningsmangfold og følelser fra tidlig på barneskolen
- Styrke helsestasjoner med fagkompetanse som jobber med folk som bryter med kjønns- og legningsnormer i regionene
- At hormonbehandling av mennesker med kjønnsinkongruens bør være et tilbud i alle helseregioner.
- Bevilge penger til forskning på overlapp mellom kjønnsinkongruens og andre psykiske lidelser, for å unngå feilbehandling.
- Starte forskningsprosjekter på behandling av ikke-binære, for å sikre et likeverdig tilbud til alle som sliter med kjønnsinkongruens.

CRPD inn i norsk lov

Arbeiderpartiet ser med stor bekymring på at mennesker med funksjonsnedsettelse har utfordringer med å gjennomføre utdanning, noen faller ut for arbeidslivet, og noen møter hindringer for deltakelse i kultur- og idrettsliv. Det er også svært mange mennesker som opplever diskriminering i hverdagen, og manglende fremkommelighet i hverdagen. Derfor må arbeidet med universell utfordring prioriteres høyt.

Mennesker med funksjonsnedsettelse er underrepresentert i alle våre demokratiske organ. Samtidig er de blant dem som påvirkes mest av hvordan samfunnet vårt utformes.

I 2013 forpliktet Norge seg til CRPD-konvensjonen. Nå mener Arbeiderpartiet at det er på tide at den innlemmes i norsk lov, herunder menneskerettighetslovgivningen. Det er et nødvendig steg for å sikre universell deltakelse og like muligheter for alle.

Arbeiderpartiet vil:

- Inkorporere CRPD i norsk lov, herunder menneskerettighetslovgivningen

32. Internasjonal solidaritet i en usikker verden

Fritt Palestina

Siden 1948 har palestinere kjempet for frihet, rettferdighet og grunnleggende menneskerettigheter. Likevel bryter israelske myndigheter folkeretten og menneskerettighetene hver eneste dag gjennom en ulovlig okkupasjon. Langvarige konflikter kan ikke normalisere grove menneskerettighetsbrudd. Okkupasjonen, blokaden av Gaza og den folkerettsstridige muren gjennom Vestbredden frarøver palestinerne friheten over egne liv, men fører også til en oppsplitting av Palestina som gjør etableringen av en selvstendig palestinsk stat stadig vanskeligere. Våre overordnede krav til handling fra norsk side står ved lag.

Arbeiderpartiet anerkjenner Israel som en legitim stat i tråd med folkeretten. Standpunktet vi har tatt om at vi ikke skal handle med varer og tjenester produsert på

okkupert område, er fullt forenlig med denne anerkjennelsen. Vårt boikottstandpunkt er basert på respekt for universelle menneskerettigheter og internasjonal lov. En økonomisk boikott vil presse aktører som tjener på okkupasjonen til å endre den undertrykkende politikken som i dag føres av israelske myndigheter. Vi mener at en slutt på okkupasjonen vil være til det beste for både israelere og palestinere.

Byggingen av nye bosetninger og utvidelsen av eksisterende er den største trusselen mot en fredelig tostatsløsning. Den nyeste av Israels planer om nye bosetninger er i et beduinområde kalt E1-sonen. Dersom landsbyene i dette beduinområdet rives og menneskene som bor der blir drevet på flukt vekk fra sine hjem, vil hele tostatsløsningen være i spill. Med israelske bosetninger på dette området vil Vestbredden i praksis bli fysisk delt i nord og sør. Det vil gjøre en tostatsløsning umulig.

FN anslo at Gazastripen innen 2020 vil være ubeboelig for de to millioner menneskene som bor der, hvorav halvparten er barn. Innbyggerne i Gaza har, som følge av Israels blokade, bare strøm et par timer om dagen og arbeidsledigheten er høy. Dette kan ikke Arbeiderpartiet stå på sidelinjen og se på. Derfor mener Trøndelag Arbeiderparti at blokaden av Gaza må avskaffes.

Mange palestinske fanger i israelske fengsler soner dommer for legitim politisk motstand mot okkupasjonen. Trøndelag Arbeiderparti mener det er uholdbart at Israel holder politiske fanger og at det rimer dårlig med Israels egne påstander om at de er et demokrati som respekterer menneskerettighetene.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- At Norge skal anerkjenne Palestina som selvstendig stat.
- Norske myndigheter skal gå ut med aktiv oppfordring om å ikke importere varer produsert på okkupert palestinsk land.
- Stille krav til at produkter som produsert på okkuperte områder skal merkes på en enkel og forståelig måte for allmenheten
- Det må kreves full stans i utvidelsen av eksisterende bosetninger og byggingen av nye.
- Blokaden av Gaza må umiddelbart avskaffes, og befolkningen på Gaza må få bevegelsesfrihet og muligheten til å gjennomføre selvstendige valg.
- Det må etableres langsiktige og store prosjekter for vannrensing og tilgang på vann i Gaza.
- At Norge skal kreve at alle politiske fanger settes fri umiddelbart.
- At Norge tar til orde for at terrorlistingen av samfunnsorganisasjoner opphører
- At Norge skal følge opp rettsikkerhet med israelske myndigheter og påpeke viktigheten av upartiske og rettferdige domstolsbehandlinger, uavhengig av hudfarge, religion eller nasjonalitet.
- At Norge må kritisere de strenge og lange straffene politiske fanger er idømt for legitim politisk motstand og opposisjon mot okkupasjonen.

Videre er det noen viktige vilkår som må stilles for at en eventuell fredsforhandling skal være en suksess for palestinernes del og sørge for at okkupasjonen blir historie. Her mener Arbeiderpartiet at det er viktig at en fredsløsning blir fremforhandlet også på

enkelte vilkår.

- Enhver fredsforhandling uten palestinsk deltakelse er illegitim og ugyldig.
- FNs delingsplan fra resolusjon 181 må ligge til grunn for en tostatsløsning.
- Apartheidlovene som diskriminerer palestinerne, må avskaffes.
- Palestinere og israelere må bli dømt ut fra samme lovverk og lovgivning
- At norske myndigheter må forplikte seg til å ta opp Israel/Palestina-konflikten i hver anledning i møte med Israelske myndigheter

Bistand

Det har aldri vært flere flyktninger i verdenshistorien enn nå. Likevel har verden stått på sidelinja mens politikken for å hjelpe de millionene av mennesker på flukt har blitt utdatert, utilstrekkelig, og utnyttet. Et parti som har solidaritet som en av sine grunnverdier kan ikke la dette fortsette. Å føre en politikk som trues av budsjettkutt hvert år er ikke heldig. Derfor bør det opprettes et fond, styrt av et nøytralt FN, men med innskudd fra nasjonalstater med Norge i front. Dette fondet skal investere i etiske trygge arbeidsplasser, sanitære forhold, boliger, og andre nødvendigheter for flyktninger i naboland til land med flyktningkriser. Det skal også fokuseres på likestillingsfremmende tiltak i dette arbeidet. Arbeidet må for å kunne hjelpe flest mulig også fokuseres mot land som lider under humanitære kriser.

Norge har som et av verdens rikeste land også et spesielt ansvar for å hjelpe. Da er ikke dagens bistandsbudsjett godt nok. Vi bør øke den årlige støtten til bistand og flyktninghjelp, men for å ikke skape massive underskudd hjemme i mellomtida må dette økes gradvis fra dagens nivå.

At bistanden og flyktninghjelpen nær landene de flykter fra økes betyr ikke at vi ikke skal hjelpe her hjemme også. For å intensivere FN-systemet fremfor bruk av menneskesmuglere, bør hovedvekten legges på kvoteflyktninger. Norge bør ta et større ansvar og forplikte seg til å ta imot flere kvoteflyktninger når FNs høykommissær for flyktninger ber oss om det. I tillegg må den praksisen med å vente til asylsøkere fyller 18 år for å så sende de ut stanses så fort som mulig, særlig hvis det gjøres med bakgrunn av foreldrenes handlinger; i stedet bør man ikke holde barnet ansvarlig for foreldrenes handlinger og la de bli i Norge om de ønsker det.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- At målet om at 1% av BNI til bistand skal være et ufravikelig krav til framtidige statsbudsjett, med mål om en ytterligere økning av bistandsmidlene.
- At norske bistandsprosjekter skal være basert på solidaritet, feminisme og endringsarbeid i motsetning til ren tjenesteyting.
- At norsk bistand skal bidra til systematisk utvikling og bevilges penger i lange perspektiver med stabile rammer, og resultater skal dokumenteres, Øvrig nødhjelp skal gis i krisesituasjoner.
- bruke bistand og informasjonsdeling aktivt for å finne og fremme klimavennlige løsninger på levekårsproblemer i U-land.

- Opprette et internasjonalt flyktningfond under FN-administrasjon, med mandat til å investere i etiske trygge arbeidsplasser, sanitære forhold, boliger, og andre nødvendigheter for flyktninger i naboland til land med flyktningekriser
- Øke antallet årlige kvoteflyktninger til det høyeste tallet av 10 000 eller antallet FNs høykommissær for flyktninger ber om, inkludert klimaflyktninger
- Norge bør ta et større ansvar og forplikte seg til å ta i mot flere kvoteflyktninger når FNs høykommissær for flyktninger ber oss om det.
- Avslutte praksisen med å deportere asylsøkere etter fylte 18 år

Solidaritet med undertrykte grupper

Marokko har siden 1975 okkupert Vest-Sahara. Dette forhindrer saharawiene i å gjennomføre folkeavstemningen både internasjonale domstoler og FN har sagt de har rett til. Store deler av befolkningen bor nå i flyktningeleire i Algerie og resten av befolkningen lever under voldsbruk og maktovergrep i Vest-Sahara. Trøndelag Arbeiderparti mener Norge må gå foran for å finne fredelige løsninger mellom partene i konflikten og ikke minst anerkjenne Vest-Sahara som en selvstendig stat.

Swaziland er et av de siste eneveldige kongedømmene i verden styrt av Kong Mwasi. Landet har en frodig natur, rike naturressurser og har, sammenlignet med regionen for øvrig, en relativt høy BNP per innbygger. Men ressursene som finnes eies av de få, og livet for de mange er preget av ufrihet og fattigdom, i et land hvor ulikheten mellom fattig og rik er enorm.

Organisasjoner som jobber for menneskerettigheter, demokrati og frihet trenger derfor sterk støtte i sitt grasrotarbeid. Det er verken ytringsfrihet eller organisasjonsfrihet i Swaziland. Organisasjoner og bevegelser som er for høylytt og kritisk mot regimet, risikerer å bli satt i fengsel eller torturert. Fagbevegelsen i Swaziland gjør et viktig arbeid fordi fagforeningene tidvis har hatt noe større anledning til å fungere som organisasjoner enn andre, men arbeider under konstant frykt for regimets reaksjoner. Trøndelag Arbeiderparti er derfor tydelige på at Norge må være en tydelig stemme for frihet i Swaziland.

Trøndelag Arbeiderparti vil:

- At Norge skal innlede samtaler med Marokko om den brutale okkupasjonspolitikken i Vest-Sahara
- At Norge skal anerkjenne Vest-Sahara som selvstendig stat
- At FN-observatører igjen får komme inn i Vest-Sahara
- At bistanden som gis til flyktningeleirene i Algerie skal opprettholdes fraråde næringsvirksomhet i Vest-Sahara
- At Norge skal arbeide for full frigjøring av Swaziland gjennom demokratiske, ikke-voldelige reformer av landet.
- Kreve at befolkningen i Swaziland skal gis ytringsfrihet og organisasjonsfrihet
- At Norge må sammen med EU legge press på regimet og monarken i Swaziland for å kunne bedre forholdene for sivilbefolkningen.

33. Vår felles helsetjeneste

Alle skal yte etter evne og alle skal få etter behov. Sterke offentlige tjenester, og en god offentlig helsetjeneste der alle skal få et likeverdig tilbud uansett størrelse på lommeboka er en grunnleggende del av den norske velferdsstaten.

Vårt helsevesen står overfor utfordringer som det haster med å finne en løsning på.

Siden fastlegeordningen ble innført har samfunnet endret seg, behovene og kravene blitt større og oppgavene blitt flere. Arbeidsbelastningen er større, og arbeidshverdagen blitt så hektisk at flere søker seg bort fra yrket og rekrutteringen er lav. Vi har fått en fastlegekrise. Regjeringen har satt i gang et arbeid for å bedre fastlegeordningen. Trøndelag arbeiderparti mener Regjeringen må fortsette sin plan for en bærekraftig fastlegeordning som sikrer alle en fastlege og at fastlegen kan bruke mest tid på de som trenger helsehjelp mest.

Færre yrkesaktive og flere som trenger helsehjelp vil legge et sterkt press på fremtidens helsetjenester. Helsepersonellkommisjonen peker på at oppgavene må fordeles bedre og at flere yrkesgrupper må inn. Fremtidens helsetjenester trenger et helsefagarbeiderløft. Trøndelag arbeiderparti mener at hele laget av helsearbeidere må brukes og at bemanningen styrkes ved at flere får faste og hele stillinger.

Vi har et økende antall eldre som medfører stort press på både det kommunale helsetilbudet og spesialisthelsetjenesten. Utskrivningsklare pasienter presser kapasiteten på sykehusene, og kommunene sliter med kapasitet til å ta de imot. Samhandlingen og samarbeidet mellom spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten må bedres.

Helseundersøkelser viser at flere opplever psykisk uhelse. Vi trenger derfor også en styrking det psykiske helsetilbudet.

Vi trenger kraftfulle endringer for å møte framtidens behov. Derfor er det nødvendig å sikre og styrke vår felles helsetjeneste for fremtiden.

Trøndelag AP vil:

- styrke forskning og behandlingstilbud innen kvinnehelse.
- sikre tilgang på lavterskeltilbud uten henvisning innen psykisk helse i alle kommuner
- intensivere det forebyggende arbeidet mot selvmord
- ha en statlig kampanje for vold -og voldtektsforebyggende atferd i barnehager og skoler.
- finne gode ordninger for økt pasientsamarbeid mellom kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten.
- fortsette styrkingen av fastlegeordningen slik at det blir attraktivt å søke seg til fastlegejobber
- innføre gratis fastlege til alle under 18 år
- utarbeide løsninger som sikrer gode legevaktjenester i alle kommuner.

- sikre rekruttering av helsepersonell til særlig rekrutteringssvake distriktskommuner gjennom økt satsning på desentralisert utdanning.
- tilrettelegge bedre for kompetanseheving av helsepersonell
- lage gode modeller for oppgavefordeling innen helsetjenesten.
- øke legemiddelberedskapen for å sikre tilgang på viktig medisin
- styrke kommunenes arbeid med rusforebyggende tiltak
- styrke støtteordningene innen tannbehandling for å sikre at også de med dårligst råd kan gå til tannlege, og på sikt utvide tannhelsetjenesten til å bli en del av egenandelsordningen.
- god tannhelse er en viktig del av folkehelsen. Vi vil derfor arbeide for at tannhelsen blir en del av det offentlige helsetilbudet
- be fylkestingsgruppa å utrede de økonomiske mulighetene for at Trøndelag fylkeskommune skal betale 50% av behandlingskostnaden for nødvendig tannbehandling for unge pasienter mellom 21 til 26 år og dermed tilby gratis tannhelse for unge mellom 21 til 26, dette forutsetter at regjeringen gjennom statsbudsjettet refunderer resterende 50% av tannlegeregningen for unge mellom 21 til 26 år.
- utvikle framtidsrettede bo- og aktivitetstilbud for unge demenssyke.
- sikre kommunene kompensasjon for kostnader til ressurskrevende brukere.
- styrke ordningen med omsorgsstønning til pårørende med store omsorgsoppgaver
- ha økt tilskudd til velferdsteknologi og utvikling av ny helseteknologi
- opprette hverdagsrehabiliteringsteam i alle kommuner

34. Bærekraftige byer, tettsteder, og bygdesamfunn

Bolig- og næringsutvikling er viktige områder for å nå målene om bærekraftige og attraktive lokalsamfunn. Bolyst og arbeidsplasser er viktige stikkord. FNs bærekraftsmål forutsetter en helhetlig tilnærming til samfunnsutviklingen, der økologisk, sosiale og økonomisk bærekraft ivaretas.

Mange distriktskommuner opplever nedgang i folketallet. Vi får flere eldre og færre barn i skolealder. Rekruttering av fagpersonell i nøkkelstillinger innenfor eksempel helse og omsorg er krevende. Vi må ha økt fokus på sammenhengene mellom bolyst, jobbmuligheter og næringsutvikling. Kommunene har ulike utfordringer, og statlige virkemidler må gi handlingsrom for lokale og regionale vurderinger.

Trønderske kommuner kjennetegnes ved mangfold, og har både attraktive tettsteder og levende bygdesamfunn med spredt bebyggelse. Trøndelag Arbeiderparti mener at bygdesamfunnene har en sentral rolle i verdiskaping og i forvaltningen av natur- og kulturverdier. Attraktive lokalsamfunn er en forutsetning for bolyst og sosial bærekraft.